

GLASILO KATOLIŠKO-
NARODNEGA DIJAŠTVA.

LETNIK XVII.
▲▲ ZVEZEK 6.

1910 ▲▲▲ LJUBLJANA ▲▲▲ 1911

„ZORA“ IZHAJA VSAK MESEC DVAJSETEGA
S PRILOGO „PRVI CVETI“ TER STANE CELO-
LETNA NAROČNINA K 4'—, ZA DIJAKE K 2'—.
▲▲▲ NATISNILA „KATOLIŠKA TISKARNA“. ▲▲▲

Vsebina:

	Stran
Postanek in bistvo vere. (J. Samsa.)	109
Nekaj socialnih vprašanj (Miloš Zavادلal.)	112
Nekaj migljajev inštruktorjem. (I. Dolenec.)	114

Visokošolsko dijaštvo.

»Towarzystwo przyjaciół Słowian południowych v Krakovu.« — Zimmermannova zadeva. — Češko katoliško dijaštvo. — Potovanje dunajskih vseučilišnikov na Grško. — Socialno delo angleških vseučilišč. — »Prosto dijaštvo.« — Reforma pravniških študij. — Socialno stanje dijaštva	116 - 122

Glasnik.

Promoviran. — »Zarja.« — »Polonia« na Dunaju. — »Dan« v Pragi. — »Lipa.« — S. Liga K. A. — Akademična marijanska kongregacija v Gradcu. — »Akademija sv. Karola.« — Društvo Arnošta s Pardubic	122—124

Srednješolsko dijaštvo.

III. internacionalni kongres. — Državna realka. — Zakaj niso Marijine družbe društva? — Tekma v lahki atletiki	124 126

Listek.

Dr. Jos. Tominšek: Ajdovski Gradec. — Ivan Česnik: Domen. — Charles Dickens: Poyest o dveh mestih. — P. L. Coloma: Juan Miseria. — Grgur Galović: Katolički dak. — Lepa knjiga	126—128

„Prvi Cveti“, leposlovna priloga.

Dodatek k članku »Nekaj o estetiki in kritiki«. (Ivan Mazovec.)	49
Zapoved	55
V jeseni. (N. St.)	55
Boj za gimnazij. (Igra v štirih dejanjih.) (I. Mohorov.)	56
V pomladni noči . . . . . (N. St.)	58
Tajnost. (N. St.)	58
Narodni motivi. (A. B.)	58
Sladke sanje. (S. Selko.)	59
Scherzando. (Rado Osvin.)	59
Tujina. (Rado Osvin.)	59
Moje sanje. (Rado Osvin.)	59
Bog s teboj! (Izor Etran.)	60
Izgubljenec	60
Ocene. (I. M-c.)	60

Na platnicah.

Nadaljevanje ocen.

Slov. dijaška zveza, Ljubljana, Vrhovčeva ulica 11. — Slov. katol. akadem. društvo »Danica«, Dunaj, VIII., Schönborn-gasse 9, Parterre, 4. — Slov. katol. akadem. društvo »Zarja«, Gradec, Brunn-gasse 7/I. — »Dan«, Praga, II., Voršilská ul. 1. — S. Liga K. A., Dunaj, VIII., Schönborn-gasse 9, Parterre.

Uredništvo „Zore“: Fr. Stelè, phil., Dunaj (Wien), XVIII., Schul-gasse 30, III./19.

Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hran. ali po nakaznici **upravnistvu „Zore“, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.**

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ludovik Tomažič.

J. Samsa.

Postanek in bistvo vere.

Radikalci radi pišejo o veri, saj veste: Česar je srce polno ... Le-tošnja omladina ima na str. 153 in sl. spis: „Kako si je razlagati stavek: Vera je privatna stvar vsakega pozameznika.“ Spis, ki je duševna last Radovana Krivica, obsega štiri strani nejasnih in nedokazanih trditev, h katerim si dovoljujem nekoliko opomb.

Na vprašanje: „Kako je verstvo nastalo?“ odgovarja naš radikalni teolog takole: „Človek si je hotel na zadovoljiv način razjasniti uganke sveta, življenja in smrti; hotel si je pridobiti mir, kajti groza ga je bila učinkov narave in brez moči se je čutil napram njej; hotel je pa najti in postaviti si trdno pot za svoja dejanja ... Vedeti pa moramo, da takrat, ko si je človek na ta način ustvarjal odgovore na vse uganke in ko je na ta način svoje hrepenenje po jasnosti uteševal, da takrat še ni bil tako umsko dospel in da še ni imel nobenih — danes bi rekli znanstvenih — poznatkov o naravi, svetu in življenju. Pozna le eno dejstvo: dejstvo, da eksistuje; kajti neposredno se zaveda pojavov v svoji notranjosti. Toda ne študira še, ne analizuje svojih notranjih pojavov, zamaknjen je v zunanji svet, v svet predmetov. In po analogiji svojih lastnih notranjih pojavov presoja vse pojave v naravi. Kolikortoliko se zaveda, da je voljino in delujoče bitje in to svojstvo prenese tudi na vse zunanje stvari z eno besedo: prvi človek vse personificira.“

Prvi človek „še ne analizuje svojih notranjih pojavov“, a vendar „se zaveda, da je voljino in delujoče bitje.“ G. Radovan, ali ne veste, da je treba že silno izšolanega umskega mišljenja, preden pride človek do spoznanja, da je človek „voljino“ bitje? Naš prvi človek je moral biti že velik filozof, da je prišel do tega „poznatka“.

Toda poslušajmo dalje razlago, kako je človek prišel do duhov. Krivic odgovarja: „Iz večjih okoliščin: sebe je začel smatrati za bitje, sestavljeno iz telesa in duše. Saj je videl dušo v senci svojega telesa, ki se je zgubljala v telo; videl je svoj obraz v gladini vode; slišal hropenje umirajočega in mislil, da odhaja duša iz telesa. S temi dušami pokojnikov je govoril v sanjah. Samo okoliščine, ki so ga privedle do prepričanja o eksistenci duhov.“

„Človek je začel samega sebe smatrati za bitje, sestavljeno iz telesa in duše,“ pravite. Toda, če hočete biti znanstvenik, g. Krivic, morate povedati „zakaj.“ Kajti znanstvo, to mi boste menda potrdili, je spoznanje stvari iz njenih vzrokov. Kako pride človek kar hipno do mnenja, da je sestavljen iz duše in telesa? „Dušo je videl,“ pravite, „v senci svojega telesa, ki se je zgubljala v telo.“ Ne smatram se ravno za

najslabšega filologa, a priznati moram, da mi Vaš stavek ni jasen. Kdo se je zgubljal v telo? Duša ali senca? Po pravilih slovenske stilistike: senca. „Dušo je videl v senci svojega telesa“ in ta senca, v kateri je videl dušo, „se je zgubljala v telo.“ Kako je videl dušo v senci svojega, telesa, si ne morem predstavljati, a da je videl v svoji senci obrise svojega telesa, mi je jasno. Še bolj čudno je, da je videl dušo „v senci, ki se je zgubljala v telo.“ Ali vidite Vi, g. Radovan, cekin v denarnici, ki se Vam zgubi?

„Videl je svoj obraz v gladini vode,“ modrujeta dalje. A kaj sklepate iz tega? Da je smatral človek svoj obraz, ki ga je videl v vodi, za svojo dušo? Ali res verujete to? „Slišal je hropenje umirajočega in mislil, da odhaja duša iz telesa.“ G. Radovane, dovolite mi primer: Afrikanec, ki še nikoli ni videl železnice in ničesar slišal o njej, stoji ob železnični progi; kar začuje ropot železničnega vlaka. Ali menite, da bo vedel: to je železnica, ako je še nikoli ni videl? Jaz mislim, da ne. Kdor meni, da odhaja duša iz telesa, ko sliši hropenje umirajočega, ta ima že nekak pojem o duši. A Vi trdite, da je ravno tedaj ta pojem dobil. „S temi dušami pokojnikov je govoril v sanjah.“ Tudi o tem dokazu velja isto, kar o prejšnjem. Kdor sanja o kaki reči, ta mora dotični pojem že imeti. Sanje so samo razne kombinacije predstav in utisov, ki jih je človek imel že pred sanjami. Ali res menite, da more črnc sanjati o električni luči, ako je nikoli ni videl?

Tako, vidite, ima vsak Vaš dokaz, kako je človek prišel do pojma „duše“, dokazano moč, ki jo moram matematično zaznamovati z ničlo. Jasno Vam bo, da cela vsota tudi ne more biti večja kot nič, kajti $0 + 0 + 0 + 0 + \dots + 0 = 0$. Temeljna napaka Vašega razlaganja je „petitio principii“, kajti to, kar hočete dokazati, pri dokazovanju predpostavljate kot dano. Taka metoda pa je smrt vsake logike in sploh vsake vede.

„Pa še drug vzrok je bil, ki ga je privedel do prepričanja, da vidi duhove, oziroma da so duhovi.“ Mimogrede rečeno: V znanstvenih razpravah zahtevamo jasnost v izražanju; kaj se pravi: „Prepričanje, da vidi duhove, oziroma da so duhovi?“ Samoobramba ga je privedla do tega, da si ni mogel misliti, da je s smrtjo vse proč... Nagon samozlobrazbe (zakaj?) pač ni pustil človeka misliti, da se s smrtjo vse konča...“

To Vam rad potrdim; človek ne najde sebi v stvarstvu namena, zato je samo dvojno mogoče: Ali človek sploh nima nikakega namena, ali ga ima izven stvarstva. Prvega si ne moremo misliti, kajti ako ima vse na svetu neki namen, ga ima tudi človek, narava se ni igrala z nami. A ker ga na tem svetu nima, ga mora imeti na kakem drugem, torej mora biti neki bistven del njegovega bitja, ki je določen za drugi svet. O tem sva z g. Krivicem gotovo edina.

Toda, tako modruje naš filozof dalje, ko je človek postal znanstvenejši, „se je pojavil dvom, če je vse to res, o čemer je bil dosedaj prepričan. Nič več ni videl duš. Kaj je s posmrtnim življenjem? In ker mu tu um ni dal odgovora, zatekel se je k veri. Ni videl duše, a veroval je, da jo vidi oni, ki mu o njej govori — duhovnik.“

„Ko je človek postal znanstvenejši, ni več videl duš,“ trdi naš filozof. Ali jih je mar prej videl, ko še ni bil tako znanstven? Kaj je s posmrtnim življenjem? „Ker mu tu um ni dal odgovora, zatekel se je k veri.“ Ali mar ni imel vere že prej, ko se še ni bil znanstveno razvil? „Ni videl duše, a veroval je, da jo vidi oni, ki mu o njej govori — duhovnik.“ Naš modrijan torej izvaja začetek vere od duhovniškega stanu; ali res ne veste g. Krivic, da je duhovništvo nastalo šele, ko je ljudstvo že imelo vero. Pojdite študirat takozvane „divje“ narode; pojma „duhovnik“ ne poznajo, pač pa imajo verske pojme „Bog, duša,“ imajo „vero“.

A pride še lepše; Radovan piše dalje: „Tu lahko govorimo o verstvu v pravem pomenu besede, o nazoru, ki je poleg znanstvenega nazora ter z njim v boju.“

„V filozofiji, umetnosti, etiki — tu se danes podaja smisel in cilj življenja in seveda tudi še v verstvu, toda pri onih, pri katerih so odpadli predpogoji (neznatnost mišljenja), ki so nekdanj stvarjali verstvo poleg že prej označenih motivov — želja razrešiti uganke sveta, življenja in smrti, groze pred naravnimi pojavi, hrepenenje ustvariti si trdno pot za svoja dejanja itd. — pri teh in za to verstvo ne more imeti nekdanjega pomena.“

Same trditve, nedokazane in nedokazljive in zato neresnične trditve, ki so bile že tolikokrat ovržene. Vse te nedokazane hipoteze slone na materialistični podlagi, da se je človek razvil iz živali, da je v prvotnem stanju svojega razvoja samo „veroval“, a ko je postajal vedno „znanstvenejši“, da je vera vedno bolj ginevala in si njeno mesto polagoma osvojila veda. Same nedokazane hipoteze moderne darvinistične teorije. Da veda o postanku človeka ničesar ne ve, je dokazal nedavno profesor geologije in paleontologije na berlinski universi dr. W. Branca v svoji knjigi: „Der Stand unserer Kenntnisse vom fossilen Menschen“. Leipzig, 1910. Profesor zoologije na dunajskem vseučilišču dr. K. Camillo Schneider pa je napisal knjigo: „Die Grundgesetze der Deszendenztheorie in ihrer Beziehung zum religiösen Standpunkte“. Freiburg im B. 1910, kjer je dokazal, da je mehanična razlaga razvoja popolnoma nemogoča, da je torej darvinizem varal sam sebe in druge. Vsa moderna naravoslovska veda sloni na nedokazani premisi, da se je človek iz prvotnega barbarskega stanja polagoma razvil do današnje popolnosti. A dejstvo je, da zgodovina ne pozna tega barbarskega stanja človeštva, do koder seže naše zgodovinsko znanje, tam nahajamo človeka že takega, kakršen je danes; seveda še nima elektrike in železnice in drugih udobnosti moderne kulture, pač pa v bistvu iste verske, moralne in deloma tudi socialne nazore. Povsod, kjerkoli naletimo v davni preteklosti na človeka, ga že nahajamo v organizirani družbi, nikjer kot divje bitje, ki živi samo zase. Primerjaj najznamenitejšega zgodovinarja naše dobe: Eduard Meyer, *Geschichte des Altertums*, I, 2. Die ältesten geschichtlichen Völker und Kulturen bis zum sechszehnten Jahrhundert. Stuttgart und Berlin, 1904. Primera z današnjimi divjimi narodi, da ti narodi predstavljajo prvotno stopnjo človeštva, je neopravičena, ker je prav lahko mogoče, da so bili ti narodi nekdanj na višji stopnji kulture. Tradicija vseh narodov to dokazuje. Vsi narodi poznajo zlato dobo svoje zgodovine. „Aurea prima sata est aetas“ (Ovid. *Met.* I., 89) je začetek zgodovine vsakega naroda. Prim. Lücken, *Traditionen des Menschengeschlechtes*. Tako globoko prepričanje vseh narodov pa mora biti resnično, saj je že Cicero rekel: „In quo omnes consentiunt, id verum esse oportet.“ Seveda tu se neha eksaktna, empirična veda, iz te prve dobe človeštva nimamo pisanih poročil, ne na kamnu, ne na pergamentu. Tu nastopijo za nas uganke: Odkod človek, odkod njegov govor? Odkod mišljenje? Odkod njegovi verski pojmi? Vprašanja, ki so si največji duhovi z njimi belili glave, ne da bi jih mogli povoljno rešiti: Zato se neskončno naivno bere in sliši, ko Vi, g. Krivic razlagate postanek verstva. „Kako je prišel do duhov? Iz večjih okoliščin: sebe je začel smatrati za bitje, sestavljeno iz telesa in duše. Saj je videl dušo v senci svojega telesa, ki se je zgubljala v telo; videl je svoj obraz v gladini vode; slišal hropenje umirajočega, in mislil, da odhaja duša iz telesa.“ Ne, ne, g. Radovan, stvar ni tako preprosta, za taka vprašanja treba že malo obširnejših študij;

Masaryk in Krejči, iz katerih črpate Vi svojo modrost, ne zadostujeta. Ste li brali „Wundt, Völkerpsychologie?“ Pa študirajte, kolikor je sploh mogoče, nazadnje boste morali priznati, če boste hoteli biti pošteti: „Brez razodetja se postanek in razvoj vere ne da razložiti.“ Odkod toliko soglasje med posameznimi verstvi in vendar toliko nasprotje? To nam razloži samo zgodovina krščanskega razodetja, ki vidi v izvirnem grehu tisto strašno katastrofo, ki je bila vzrok, da so se začela cepiti verstva in da je začela kultura propadati. Če mi Vi dokažete kaj drugega, Vam bom verjel, a morate res dokazati, ne samo trditi.

„Verstvo v pravem pomenu besede, je nazor, ki je poleg znanstvenega nazora ter z njim v boju.“ Tako Krivic. „Poleg znanstvenega nazora“ — concedo, „z njim v boju“ — nego. Da je vera z dokazanimi znanstvenimi rezultati v nasprotju, je nedokazana in nešteto krat ovržena trditev. Vera in veda, tako sem v tem listu že pisal, sta dve vzporedni črti, ki se nikoli ne križata. Veri predmet so razodete verske resnice, o katerih znanstveniku ne gre nikaka beseda, ker se ne dajo empirično preiskovati. Predmet vede pa so naravna dejstva, ki jih s svojimi čuti lahko preiskujemo in ki se vere prav nič ne tičejo. Kjer pa si navidez vera in veda nasprotujeta, tam je prekoračil svoj delokrog ali teolog ali pa znanstvenik, s tem, da prvi nekaj trdi, kar ne spada v teologijo, ali pa drugi nekaj, kar ni dokazano. Zato pa ne more priti veda nikoli v nasprotje z vero. Ravno nestalne hipoteze in teorije v zadnjem času (darwinizem, descendenca, neovitalizem...) dokazujejo, kako previdni moramo biti nasproti tem modernim teorijam. In končno je neka meja, kjer nas empirija, skušnja zapusti in kjer nas samo še filozofija pelje do resnice, a nazadnje nas tudi ta zapusti in tedaj nastopi vera.¹ Zato pa veda nikoli ne more nadomestiti vere, kajti vera in veda sta — matematično govoreno — dve količini, ki se ne dasta meriti druga z drugo (zwei inkommensurable Größen).

Zato Vam svetujem, g. Krivic, da opustite članek, ki ste ga obljubili pisati o vprašanju, kaj potem, če ne bo verstva. To vprašanje je — da govorim zopet matematično — imaginarno, brezpredmetno. Verstvo bo vedno, ker vera je nujna potreba človeškega duha in srca. Dokler človek gleda jasno, zvezdnato nebo, dokler z nujno gotovostjo sklepa, da mora biti nekdo, ki je vse to ustvaril, toliko časa se bo tudi njegovo srce dvigalo v veri k Bogu — svojemu cilju...

Sicer pa na svidenje.

Miloš Zavادلal:

Nekaj socialnih vprašanj.

I. Stališče dijaštva napram socialnemu delu.

Socialno delo je tisto delo, ki ga izvršuje naš širši jaz v zavesti, da je člen človeške skupine. To delo se javi v različnih oblikah pri različnih narodih, kakršen je pač njihov značaj; seveda vplivajo pri tem tudi druge slučajne politične in narodne razmere. Da je potrebno socialno delo, o tem vlada obče prepričanje pri treznem in razumnem človeku; saj je socialna ideja ena izmed tistih, ki bodo plavale v sedanjem stoletju vedno na površju, prvič radi potrebne in drugič radi težavne njene rešitve.

¹ Prim J. Samsa: Veda in filozofija. Čas III., str. 307 sl.

Naravno je, da socialna ideja ne more iti mimo dijaka, ki je obče dovzeten v mladem navdušenju za vsako novo plemenito misel. Ker pa je realizacija socialnih idej in njih zmagoslavje odvisno od stališča, ki ga zavzema napram njim inteligentni naraščaj — dijaštvo, zdi se mi potrebno, podati v kratkih potezih sliko, kako stališče zavzema v tem oziru dijaštvo drugih narodnosti. Nemškega dijaštva se bom spomnil samo v par besedah, ker dober vpogled v njih izbornu organizacijo socialnega dela je že podala „Zora“ (XV. let., 3. in 4. zv.). Iz te slike bomo lahko posneli pripravno kritiko, ki naj prinese tudi v naše vrste nekaj novega duha in pravega zmisla za socialno čutenje in delovanje.

Dijaško delovanje med romanskimi narodi ima svoj poseben značaj, kot narodi sami. Zdi se, da dijak pod toplimi žarki južnega solca že v mladosti dozori, ko se oprijemlje z aktivnim delovanjem politike v tistih letih, ko bi moral obrniti vso svojo pozornost, da si prilasti prve temelje izobrazbe in resnega mišljenja. Tako n. pr. so imeli učenci na neki italijanski gimnaziji, kot pripoveduje dr. Sonnenschein, lasten političen list, kjer so obravnavali in zaznamovali politične boje. Umljivo je pri takih razmerah, da dijak nima časa, da bi se briga za podrobno socialno delo, ki zahteva veliko premagovanja in vztrajnosti. Namesto resnega in znanstveno mislečega dijaka imamo pred seboj fantasta, političnega agitatorja brez trdnega in praktičnega cilja.

Ravno nasproten pa je značaj angleškega dijaka in naravno tudi način njegovega delovanja med ljudstvom. Dijak nima za časa svojih študij skoro nobenega vpliva na javno in politično življenje in nastopa povsod v vlogi učenca, ki se šele pripravlja za bodoče življenje. Ta premišljenost in hladna preračunjenost mu vzbuja misel, globokeje spoznati dušo svojega ljudstva iz življenja samega in ne samo iz knjig med štirimi stenami. Anglež je prvi spoznal nevarnost velikega prepada med bogatijo in revščino za razvitek celega naroda in iskušal je praktično premostiti ta prepad. V to svrho je ustanovil zavode, zvane settlement, v katerih se poučuje in vzgojuje delavec in njegova družina. V takem zavodu se nastane vsak dijak vsaj četrlet, kjer pride v dotiko z nižjimi sloji, se seznanjajo z njihovim mišljenjem in tako stre marsikateri predsodek, ki je mogoče važen v razrednem boju. V severni Ameriki pa n. pr. odpelje vsako leto poseben vlak 300—500 dijakov iz mesta v prerije, kjer se posvetijo socialnemu delu med tamošnjim prebivalstvom. Kot izkušnje kažejo, je ta načrt, postaviti socialno delo med dijaštvom na trda tla, eden izmed najugodnejših in rodi največje uspehe. Saj je ta misel našla odmev tudi v vrstah nemškega dijaštva in še sedaj gledajo ti na angleške dijake kot svoje učitelje.

Nemško dijaštvo se je nahajalo do zadnjih 30 let skoro v enakem položaju kot sedaj slovansko dijaštvo v Avstriji. Nacionalni in ustavni boji na eni strani, na drugi strani pomanjkanje inteligenice pri tedanjih političnih prekucijah, to je prisililo dijaštvo, oprijeti se javnega političnega delovanja. Časi niso bili ugodni za mirno študiranje. V zadnjih desetletjih šele je nastopilo nemško dijaštvo novo pot pod angleškimi vplivi. Ko so stopila politična vprašanja v ozadje in je nastalo socialno vprašanje radi cvetoče industrije in kapitalizma, tedaj si je postavilo dijaštvo nalogo, navezati stike z nižjimi sloji in tako proučevati njih psiho in njihove razmere in tako premostiti razredna nasprotja. Podrobna organizacija je opisana že v „Zori“ kot sem omenil, opomnil bi le, da izdaja sekretariat v München-Gladbachu v to svrho revijo — Soziale Studentenblätter — kjer se teoretično in praktično zaznamujejo koraki za uspešno in smotno delovanje.

Preidimo k avstrijskim razmeram. Dva vzroka sta kriva, da avstrijsko dijaštvo in tudi slovansko nima jasno začrtane poti k smotrenemu in trajnemu delu in ako ima tako pot že začrtano, vidi se vendar, da ni tistega globokega duha za skupne cilje, ki je edin zmožen prinesiti uspehov. Eden izmed dveh vzrokov so politični in narodni boji, ki stopajo vedno bolj v ospredje in silijo

dijaštvo, da posega vmes s svojimi močmi. Posledica je valovanje in nestalnost v mišljenju dijakov. Ker so pa taki boji kot jih imamo v Avstriji in način, kako se bijejo, nekaj izrednega, ukrade nam ta bojni duh marsikatero moč med dijaštvom, ki bi se pod ugodnejšimi razmerami blagonosneje razvijala.

Drugi vzrok tiči v vzgoji našega dijaštva. Avstrijski šolski sistem se malo briga za vzgojo dijakov in še ta, ki je, nima nič enotnega v sebi. Vse, kar prinese dijak iz šolskih sob, je nekaj strokovne izobrazbe, o kaki vzgoji ne moremo govoriti.

Nič ni čuda tedaj, ako moramo pripoznati, da dijaštvo boleha zadnja leta. Izobrazba je sicer napredovala, a značajnost in požrtvovalnost za skupno delo pada v tistih vrstah, kjer ne vlada čisto in jasno katoliško kulturno prepričanje. Ako združimo oba vzroka, moramo pripoznati, da so pod tem vplivom naravni tuptam neuspehi našega dijaštva, še bolj pa disorganizacija in duševna letargija med našimi kulturnimi nasprotniki.

Zato mora dijaštvo samo posegniti vmes, in sicer mora priti novi tok od naraščaja gor. Ne toliko delo med ljudstvom, najprej je treba resnične vzgoje dijaštvu, da bo razumelo težko nalogo socialnega dela in z vztrajnostjo in požrtvovalnostjo pojde na delo. Prvo lastnost si pridobimo s študiranjem socialnih del, ostali dve pa le z nadnaravno pomočjo, ker drugače premaga v človeku egoizem in brezbriznost napram drugim, to kaže izkušnja in proti izkušnji ne dokazuje še tako lepa fraza humanitete nič. Krščanske ideje so posebno v socialnem delu edin neusahljiv studenec.

K temu se spomnimo še besed Foersterjevih, ki so razjedajoč črv med našimi nasprotniki: Nur wer sich sittlich organisiert hat, kann andere organisieren. O konkretnějšíh načrtih in predlogih prihodnjích.

I. Dolencec:

Nekaj migljajev inštruktorjem.

Prijatelj urednik me je naprosil, naj napišem par besed o inštruiranju s posebnim ozirom na pomen inštrukcij za družabno vzgojo inštruktorjev samih. Rad storim to zlasti radi tega, ker opazujem, da je inštruiranje večjega pomena za inštruktorje kakor njih učence. Pri poučevanju drugih lahko človek vzgaja in vzgoji samega sebe v ljubeznjivega člana človeške družbe, lahko mu pa tudi spomin na njegovo učiteljsko dobo zagreni marsikako uro. Zato sem bil večkrat in sem še mnenja, da bi bilo umestno, da bi profesorji v šoli sklicali včasih k sebi one dijake, ki so jim pri njihovem delu v šoli pomočniki, in jih opozorili na način ravnanja z učenci, da bo njih poučevanje v resnično korist in veselje njim samim in njihovem vodstvu izročenih dijakov.

„Quem dii odere, magistrum fecere.“ V tem izreku leži izražena vsa težava učiteljskega stanu. Toda noben človek ne bo trdil, da mora biti vzgoja samanasebi človeku takorekoč nekaka pokora. Vzgoja je umetnost, in kdor je te umetnosti več, temu dela vzgoja mnogo veselja in mu pripravlja trenutke srčne radosti kot malokateri drugi poklic, kdor pa hoče vzgajati druge, ne da bi imel zato potrebne lastnosti ali si jih vsaj skušal pridobiti, nad tem se njegovi ponesrečeni poizkusi maščujejo in ga napolnijo z notranjo disharmonijo.

Kako naj se pa priučim tej umetnosti? Malo čuden se bo zdel temu in onemu moj odgovor: Princip vzgoje je samovzgoja! Vzgojitelj ustvarja takorekoč ljudi po svoji podobi. V vzprejemljiva mlada srca vliva pojme o

življenju in njega dolžnostih ne samo z besedo, ampak v prvi vrsti s svojim zgledom. Mladina hoče idealov, in kaj je naravnejše, kot da jih išče pri svojih vzgojiteljih? Kako naj pa sedaj vpliva dobro oni, ki se sam ni potrudil za svojo lastno vzgojo?

V čem obstoji moč velikih organizatorjev ljudstva, mož, za katerimi gredo z zaupanjem tisoči, mož, ki uživajo ljubezen in zaupanje svojih rojakov? Gotovo so glavni viri njihovega vpliva značaj, razboritost duha, spretnost jezika. A niso to še vsi vzroki. Moč, pridobivati si zveste pristaše, katerim je veselje, sodelovati s svojim voditeljem, leži zelo mnogo v voditeljevi umetnosti, kako občuje s svojimi sodelavci. Poznatí mora različne značaje, vedeti, kako pridobiti zase tega, kako onega, kako ravnati s tem ali onim. Podobno kot tak voditelj naj ravna tudi vzgojitelj. Vmislí naj se v dušo svojega učenca in razmislija o sredstvih, s katerimi bi ga pridobil zase. Dijaki, ki si najemajo inštruktorje, so ali slabo nadarjeni, ali leni, ali pa tako bogati, da jim starši lahko s svojim premoženjem kar le mogoče olajšajo študiranje. Pri slabo nadarjenem dijaku je treba inštruktorju pač samo potrpežljivosti in spretnosti v razlagi. Za vsako inštrukcijsko uro naj se inštruktor dobro pripravi; na ta način se bo prepričal, kaj se da z dijakom doseči na lep način, to ga bo tudi varovalo vsake razdraženosti, za katero pri takih otrocih ni nikakega vzroka. Z ljubeznijo naj gleda v gojencu človeka, kateremu je narava otežkočila življenje in ki je ljubezni bolj potreben kot drugi. In nad takim inštruktorjem se bodo izpolnile Kristove besede: „Kar ste storili kateremu izmed mojih najmanjših, to ste meni storili!“ S to mislijo naj hodi dijak k svojemu tovarišu in blagoslov bo vzklik iz njegovega dela. Resnična ljubezen bo kmalu vezala njega in učenca ter jima naredila prijetne ure skupnega dela. Veselje bo zaigralo obema v očeh, ko se bosta srečala po mnogih letih. Delo je v začetku hudo in zahteva samozatajevanja; a vsi ti začetni trudi se obilno, obilno povrnejo v poznejšem času.

Inštruktorja rabijo tudi leni učenci. Učiteljeva potrpežljivost pride tu še na hujšo poskušnjo. Dan na dan razlagati stvari, katerih učenec ne razume samo zaradi tega, ker se ni naučil osnovnih pojmov za umevanje, to lahko spravi učitelja iz ravnotežja. Dve poti peljeta tu do uspeha: Izlepa ali izgrda. Inštruktor naj poskusi s prvo, drugo naj pa prepusti staršem otrokovim. Zanimiva razlaga pritegne marsikdaj tudi lenuha k sodelovanju. Ako inštruktor s svojim nastopom učencu imponira, se bo učenec marsikdaj potrudil že radi tega, da si pridobi naklonjenost učiteljevo. Ta naj mu brez pretiravanja predoči posledice njegove pridnosti in njegove lenobe, mu kaže, koliko bridkosti si prihrani lahko, ako se ne da vedno samo goniti od drugih, ampak če stopa prostovoljno po poti svoje dolžnosti. In če to ne pomaga? Inštruktor naj se obrne do staršev ali njihovih namestnikov ter naj jim razloži položaj njihovega varovanja. S temi naj bo sploh vedno v stiku, ti potem lahko posežejo po vseh sredstvih, za katera je dovezeto — dijačkovo telo. Glavna stvar je, da inštruktor pravočasno pojasni staršem, da fant s svojim študiranjem ne more izdelati. In če učenec pade koncem tečaja? V najslabšem slučaju bi se inštruktorja odslovilo. A to se zgodi malokdaj. Starši vobče kmalu spoznajo pravega krivca na neuspehu. Če ne, pa tudi — če izvzamemo izredne slučaje revščine inštruktorjeve — ni nobena nesreča, če človek izgubi tako inštrukcijo.

Najlepše so pač one inštrukcije, ko je inštruktor samo pomočnik pri učenju kakemu morebiti nadarjenemu in pridnemu dijaku iz premožne hiše. Nikaka umetnost ni tukaj, pridobiti si ljubezni svojega učenca in njegovih staršev, priti v njih rodbino kot ljub gost in se izobraževati sam v družabnem nastopu.

V kaki zvezi pa je vse to s predmetom: družabna izobrazba dijakova? Podlaga vse družabne izobrazbe je resnična notranja kultura, resnična ljubezen do bližnjega. Olika se ne začne na parketih in v salonski suknji. V oliki naj se vadimo

v vsakdanjem občevanju s soljudmi. Naši tovariši, ki morajo poučevati, so navadno iz revnih slojev. Njih prehod v boljšo družbo se zgodi navadno potem inštrukcij. Ravno poučevanje pa lahko človeka oplemeniti in uri v poznavanju sebe in drugih ljudi in v poznavanju sredstev, s katerimi se lahko finim potem vpliva na drugega človeka, lahko ga pa tudi odtuji družbi in družabnosti. Sicer je pa, kot smo naglašali že v začetku, poučevanje v našem dijaškem življenju tako važen faktor, da bi dijaški list ne smel iti molče mimo njega. Izkušeni inštruktorji naj bi se tu tudi oglašali včasih in kazali svojim tovarišem glavne kamene izpodtike, katerih se morajo varovati, ako hočejo, da jim bo poučevanje vir veselja in zadovoljnosti ter vaja v pravem občevanju z drugimi, da bodo s svojo spretnostjo in svojo inteligenco ovrgli rek: „Quem dii odere, magistrum fecere.“ Mogoče je vreči tega tirana, a treba je zato velikega junaka!

Ako priporočim še svojim mladim prijateljem prav toplo prekrasno Foersterjevo knjigo „Jugendlehre“¹, sem povedal, ker mi je bilo za danes na srcu.

¹ Jugendlehre. Ein Buch für Eltern, Erzieher und Geistliche. Von Dr. W. Foerster. — Knjiga stane vezana K 7:20 in nudi poleg teoretičnega dela krasno zbirko zgledov, kako naj se vpliva na mladino, da se vzgaja v njej značaj in ljubeznive družabne lastnosti. Op. p.

VISOKOŠOLSKO DIJAŠTVO.

»Towarzystwo przyjaciół Słowian południowych w Krakovu.« Dne 30. aprila t. l. se je ustanovilo v Krakovu »Društvo prijateljev Jugoslovčanov« (»Towarzystwo przyjaciół Słowian południowych«) kot odgovor na ustanovitev »Društva prijateljev poljskega naroda« v Ljubljani. Poljaki so s tem činom dokazali, da je krivična sodba, kakoršno se pri nas navadno o njih sliši in katero smo tudi v zadnjem času še večkrat čitali, namreč, da so separatisti in nedostopni za vsako slovansko idejo. Da gibanje, kateremu moramo zahvaliti ustanovitev tega društva, ni omejeno le na kak ozek krog, dokazuje to, da čitamo v pripravljalnem komiteju imena najrazličnejših stanov in kulturnih stremljenj, in dejstvo, da je vse poljsko časopisje obširno in z razumevanjem poročalo o sestanku v Krakovu ob priliki ustanovitve tega društva. Iniciativo za to društvo je dal Stanisław Jasiński, predsednik »krščansko soc. zveze« v Krakovu, poleg njega pa čitamo najbolj znana poljska imena, kakor: vseuč. prof. dr. M. Zdziechowski, urednik »Świata Słowiańskiego«, dr. F. Koneczny, dr. A. Beaupré, urednik »Głosa Narodu«, slikar in pesnik Vladimir Tetmayer, in drugi. Slovence je zastopala pri ustanovitvi deputacija 10 moz z dež. glavarjem pl. Šukljetom na čelu. Nas tu ne morejo zanimati podrobnosti tega sestanka, pač pa bi radi opozorili na eno točko, ki je tudi prišla na ta razgovor, namreč sledeča: **študij slovenskih dijakov v Krakovu.** Prvi se je te misli dotaknil prof. dr. Zdziechowski pri ustanovni slavnosti; pri slavnostnem banketu pa je izrazil pl. Šuklje misel, da je on že večkrat mislil o tem, kako koristno bi bilo, če bi se naši dijaki emancipirali od Gradca in Dunaja in bi iskali svoje duševne izobrazbe pri Slovanih. V Krakovu, kjer je videl zbrane tolike zaklade znanosti in umetnosti, izraža željo, da bi naši umetniki šli na poljsko akademijo študirat in nam po tej poti ustvarili res domačo umetnost, dijaki pa na krakovsko vseučilišče. Isto misel je nato povzel dr. E. Lampe, rekoč, naj bi naši dijaki šli med Poljake, ki so nam najbližji in pri katerih bi na razumu in srcu pridobili. Kot odgovor na to, je govoril vseuč. prof. dr. Morawski, ki je spomnil na to, kako je pred dvema leti krakovski

senat pozdravil misel ustanovitve slovenskih stolic v Krakovu, dokler nimamo lastnega vseučilišča in želel, da bi kmalu dobili svoje vseučilišče. — Da je v Krakovu tudi ta zadeva prišla na razgovor, se nam zdi zelo važno, ker smo s tem dobili nov up, da se bo v tem oziru v doglednem času le dalo kaj doseči. Mi smo vedno poudarjali, kako velike važnosti bi bilo, če bi naši dijaki šli na poljske visoke šole, vendar naša agitacija ni rodila zadovoljnega sadu. Sedaj zopet povzdigujemo svoj glas in upamo, da ne več brezuspešno; kdor je talentiran, se zanima za slovenska vprašanja in ni navezan na podpore kakor so mu na razpolago na nemških vseučiliščih, naj gre v Krakov. V znanstvenem in družabnem oziru bo vsak tak korak največje važnosti. Abiturijentje, ki bi si v tem oziru kaj upali, naj bi si poiskali na letošnjem sestanku v Ljubljani urednika »Zore«. Tam se lahko skupno pogovorimo o taki akciji in o razmerah v Krakovu. Upamo, da se bo dalo tudi podporno akcijo razširiti na Krakov, če bi bilo gori redno po par dijakov. Dobro narodno delo bi storil, kdor bi ustanovil kako ustanovo za slovenske dijake, ki bi študirali na poljskih visokih šolah. Opozoriti pa moramo na to, da naj se te akcije ne zamenjava z akcijo za slovenske stolice. S temi ta akcija nima nič opraviti. Slovensko kat. dijaštvo se do sedaj ni izreklo niti za, niti proti slovenskim stolicam v Krakovu; za »proti« ni imelo nobenega povoda, za »za« je pa težko vsled odleglosti Krakova za naše dijaštvo in je komaj mogoče misliti na to, da bi se veliki tok našega dijaštva dal obrniti tja gor. — Na noge, kdor ima kaj dobre volje!

Frst.

Zimmermannova zadeva. — Mislim, da je čisto umestno, če se še enkrat dotaknemo tega vprašanja, ker nečem, da bi bila naša javnost glede tega v nejasnosti. Znani poljski pisatelj Boleslav Prus¹ je naslovil na »poljsko mladino, ki jo resnično ljubi« v 7. številki letošnj. »Tygodnika Ilustrowanego« članek »Tri logike«, ki se peča s krakovskimi dogodki. Tu piše tudi o Zimmermannu, in sicer: L. 1908. je pisal Bujak, poznavalec galiških razmer: »Kdor je nasprotnik klerikalizma in njegove vlade, je prav lahko goreč pristaš dela duhovništva za gospodarski razvoj vaškega in mestnega ljudstva.« Za primer je navedel duhovnika Tyzyńskega in vas Albigova. Kmalu nato smo mi v Kraljestvu izvedeli o genialnem delovanju duhovnika Wawrzyniaka na Poznanjskem; jeseni minulega leta pa je eden naših časopisov poročal, da je krakovska teologična fakulteta poklicala dr. Zimmermanna, ki je bil tudi glavni pomočnik Wawrzyniakov, da bi predaval o krščanski sociologiji in seznanjal bodoče duhovnike s socialnim delom. Kdor pozna zgodovino Albigove, kdor ve, koliko dobrega more storiti razsoden in pošten duhovnik na vasi, ta mora smatrati poklicanje Zimmermanna v Krakov za pojav resničnega napredka na teologični fakulteti. Pomočnik Wawrzyniakov ni bil simbol »zmage klerikalizma«, ampak bolj dokaz, da se hoče krakovska teolog. fakulteta podati na pot dela med ljudstvom. In ravno temu apostolu poljske trgovine, poljskih društev, preporeda poljske vasi, ravno temu je mladina — gotov del — poljska priredila mačjo godbo takrat, ko je nameraval predavati o »poljskih . . . društvih na Poznanjskem«. Neodpustljiv škandal! — Tako torej izgleda resnica, za katero pa je današnji svet gluhi in slepi.

Frst.

Češko katoliško dijaštvo je začelo v zadnjem času organizirati počitniško popotovanje; ne po tujih deželah, ampak po domačih krajih.

¹ V slovenskem jeziku imamo njegovo »Stražo«, ki je izšla v Leposl. knjižnici, ki jo izdaja Katol. Bukvarna v Ljubljani.

Že lansko leto so priredili češki kat. dijaki, visoko- in srednješolci, ekspedicijo v takozvani »Češki raj« (Turnov in Jičín), ki je jako lepo uspela. Za letošnje velike počitnice pa se pripravljajo kar za desetdnevno skupno popotovanje v treh oddelkih po najlepših krajih vzhodnega Češkega. L. S.

Potovanje dunajskih vseučilišnikov na Grško. — Krute razmere so tako nanesle, da sem bil pretečeno zimo in za spomlad prav neprijetno bolan in tu me opomni moj dobri prijatelj in kolega S., da naj grem z dunajsko univerzo lepo na Grško, da bo najbolje za moje razbolele prsi. Svět je lahek, izpeljava je seve težka; vendar sem premagal vse ovire, uredil tudi financijelno vprašanje in od 8. — 26. aprila sem bil na potovanju, ki ga ne pozabim svoj živ dan. Videli smo Korfu, vse Jonske otoke, na zahodu Peloponeza Katakolon, Pírgos, Olimpijo, nato se odpeljali skoz vse mogoče Ciklade na mejo grške in turške države, na prelepi otok Santorin, grški Vezuv; odtod mimo Naksa in Para na otok Delos, kjer smo doživeli prav divji morski vihar, odtod mimo otokov Hidre in Spece v argoški zaliv, Navplijo, ciklopški grad Tírias in Mikene v skrajnem kotu Argosa. Iz Miken pa smo šli zopet v Navplijo in potem z ladjo v Atene, kjer smo se ustavili tri dni; ljudstvo, vladni organi, ministrstvo, vse nam je šlo na roke, tako, da sem odnesel iz Grške kar najboljše spomine. Iz Aten smo se peljali zopet okoli celega Peloponeza v Korintski zaliv, pristali v Iteji, odkoder smo po dveurni naporni ježi na mulah dospeli na delfiške razvaline; odtod smo se odpeljali zopet domov. Vozili smo se z Lloydom; odšli smo iz Trsta in si med potjo ogledali Koper in Piran, kjer smo izstopili; nazaj grede smo se izkrcali v Pulju, ogledali si mesto in na čolnih vojne mornarice napravili prekrasen izlet na brionske otoke.

Mogoče se mi še ponudi kje drugod prilika, da o tem potovanju povem kaj več. Za enkrat omenim le sledeče. Dunajska univerza bo vsako leto priredila tako znanstveno potovanje; podpora da minister, navadno tudi avstrijsko parobrodno društvo in še posamezniki. Ministrstvo za nauk in bogočastje je dalo letos 8000 K, parobrodno društvo 3000 K itd. Zanimajo se pa za ta potovanja Nemci in Židje in ti tudi porabijo vse podpore, ki so namenjene za — vse. Od vseh udeležnikov (ca 320) sem izsledil na ladji enega Hrvata, enega Čeha in enega Poljaka; Slovence je zastopala moja malenkost. Pardon, bila je tudi ena Hrvatica, absolvirana germanistka. S tem sem naštel ves slovanski živelj med udeležniki — dijaki.

Na tak način mi sigurno vedno bolj lezemo v inferioriteto. Naši ljudje ne vidijo sveta, ne poznajo prilik drugod, niti na misel jim ne pride, da bi se udeležili kakega takega potovanja in medtem nam Nemci in Židje vse pred nosom odjedo. Zato pada tudi niveau naših gimnazijcev nasproti nemškim in tudi naša družba se ne more dvignili. Semintja se le najdejo v naših vrstah kaki boljše situirani ljudje, ki naj bi se vsaj v prihodnje teh potovanj udeleževali in dobro bi bilo, da bi se tudi dežela zavzela za ta potovanja in bi vedno vsako leto enemu ali dvema kompetentoma, ki se izkažeta z dobrimi študijskimi spričevali, financijelno omogočila taka potovanja. Važno je to posebno za profesorske kandidate, ki dobe slovensko mladino v oskrbo in ji morejo nuditi le to, kar so videli in se naučili, nič več. Že v interesu našega šolstva bi bilo to potrebno. — Če bo teh par vrstic, ki sem jih napisal, oživilo zanimanje za ta potovanja, potem sem svoj namen dosegel. Ivan Mazovec.

Socialno delo angleških vseučilišč.¹ — Proti koncu prve polovice preteklega stoletja se je Angleška popolnoma spremenila iz agrarne v

¹ Po: Sociale Studentenblätter, III., št. 1./2.

industrijelno državo. Uporaba strojev je prinesla, da je bilo naenkrat tisoč in tisoč družin brez kruha. Poslabšanje gospodarskega položaja pa je povzročilo propadanje nižjih slojev v fizičnem, moralnem in intelektualnem oziru. Prepad med višjimi in nižjimi sloji se je vedno večal in razmerje med delavci in delodajalci je postajalo dan na dan bolj napeto. Vse to je privedlo do ustanovitve socialno-demokratske stranke chartistov, koje klic je bil radikalna sprememba obstoječih žalostnih razmer z odstranitvijo tedanje ustave in zakonodaje.

Tej stranki nasproti je nastopila krščansko-socialna stranka, ki je zrla rešitev edino v poglobljenju in prenovljenju v krščanstvu. Glavna zasluga te stranke je bila zblížanje višjih in nižjih slojev in to potom karitativnega dela in osebne požrtvovalnosti. Ni čuda torej, da je morala v takih razmerah socialno-demokratska stranka chartistov izginiti iz površja. In od takrat naprej je postalo socialno delo predmet vsesplošne pozornosti. To krščansko-socialno gibanje je bilo, ki je uvedlo akademične kroge v delovanje na socialnem in izobraževalnem polju in poklicalo v življenje naprave kot »Working Men's College«, ki je služil pozneje takozvanim settlementom za vzorec.

Working Men's College je bil ustanovljen leta 1854. Namen mu je bil, preskrbeti londonskim delavcem ne samo pouka in izobrazbe, ampak dati jim tudi priložnosti skupne vzgoje, skupnega duševnega dela, oživiljenega v medsebojnem prijateljstvu. Poleg pouka v raznih predmetih je igrala veliko vlogo tudi gojitev družabnega življenja potom športa in drugih zabav.

Čeravno je delo Working Men's College v primeri z velikansko razsežnostjo Londona neznatno, vendar je njegov vpliv neprecenljive vrednosti. Tukaj so imeli predvsem slušatelji starodavnih vseučilišč Oxford in Cambridge lepo priliko uspešno socialno delovati med ubogim delavskim ljudstvom.

Druga mesta socialnega delovanja so »misijoni«. Angleška vseučiliška mesta Oxford in Cambridge tvorijo veliko vrsto posameznih skupin, tako imenovanih colleges. Mnogo teh colleges se je naselilo med revnim londonskim ljudstvom in drugih velikih mest. Religiozni moment tvori podlago tem misijonom in vse socialno delo se opravlja v krščansko-verskem duhu.

Dalje so pa izredne važnosti settlementi »Oxford in Cambridge House«. V teh zavodih se koncentruje največji in najpoglavitejši del vsega delovanja angleškega dijaštva na socialnem polju. Z vso pravico se lahko trdi, da reprezentujeta Oxford in Cambridge House socialno delo angleških vseučilišč.

Oxford House je izmed obeh naprav starejša in sestoji iz skupne stanovalne dvorane, jedilnice, knjižnice, dvorane za predavanja, za zborovanja, iz kapelice in več zasebnih sob.

Središče socialnega dela vseučilišča v Cambridge je mlajše in je prirejeno po vzorcu Oxford House, le da je lepše in večje.

V čem obstoji delo teh settlementov? Oglejmo si Cambridge House! Podlaga vsemu se smatra delo pri še šoloobveznih otrocih v starosti od 8 do 13 let. V prostih urah se zbirajo v prostorih zavoda in tam se jim nudi različna zabava, obstoječa iz iger, pripovedk, kratkih govorov in godbe. Poleti prirejajo skupne izlete na deželo. Potom otrok je dobiti tako tudi najlažje stik s starši in družinami otrok.

Celo leto vzdržuje settlement takozvano »Boys Scholarship Schol«. Otroci, ki nimajo možnosti obstanka in prilike v svojih opustošenih stanovanjih, se zbero v prostorni učilnici zavoda, kjer pišejo pod poseb-

nim nadzorstvom svoje naloge. Tudi služba božja za otroke in posebni nedeljski tečaji se vzdržujejo potom settlementov.

Toda največjega pomena je delovanje mladih vseučiliških slušateljev pri vzgoji že šoli odrasle mladine, ki je največkrat sama sebi prepuščena. Pod vodstvom članov settlementov se osnujejo klubi, kjer dobivajo ti mladi ljudje nadaljnjo izobrazbo in vzgojo za življenje in kjer se lahko na pošten način zabavajo.

A tudi med odrasle raztezajo settlementi svoje blagodejno delovanje. In sicer potom izletov in potom predavanj. Vsak četrtek se vrši predavanje, čigar snov je vzeta navadno iz socialnega življenja. Naslednji dan se otvori o predavanju javna diskusija, ki je vselej zelo zanimiva.

Vsi ti settlementi se medsebojno podpirajo in izvršujejo tudi vse druge naloge, spadajoče pod karitativno delo. Tako oskrbovanje revežev, koncertnih zabav itd. Snujejo se pevska društva, pisarne za brezplačne informacije v pravnih in drugih zadevah itd.

Medtem ko sta Oxford in Cambridge House tesno združena z versko misijo in vodi njihov zavod duhovnik, obstoje tudi druge vrste settlementov posvetnega značaja, od katerih je najbolj znani in najvažnejši: Toynbee Hall.

Toynbee Hall ima velike, zračne, praktično urejene in deloma naravnost krasne prostore. Predvsem se ponša z bogato in lepo urejeno knjižnico. Za predavanja, predstave, zbirališča služijo posebni prijazni prostori. Dalje se nahaja tam tudi restavracija, kjer se more za mal denar dobiti zdrava in tečna hrana. Skratka, ves značaj tega settlementa je značaj ljudske univerze, ki služi predvsem izobrazbi in omiki. Največji angleški učenjaki, slavnoznane avtoritete na vseh poljih obravnavajo tam razna vprašanja. Posebno važno je sočuvstvovanje, družaben stik predavateljev s svojimi slušatelji, preprostimi dečki, deklicami in možmi.

Vsa ta središča izobrazbe so neizmerne pomena za kulturni razvoj angleškega naroda in imajo svoje požrtvovalne delavce v vrstah akademičnega dijaštva.

Duh, ki preveva socialno delo angleških vseučilišč, bi se dal označiti s sledečimi potezami:

1. Socialno delo je dolžnost vsakega človeka. V prvi vrsti za tiste, ki so poklicani voditi ljudstvo, za akademično izobražene kroge.

2. Samo ta more med ljudstvom uspešno delovati, ki pozna ljudstvo, ki se je poglobil v ljudsko dušo in jo razume. Da pa dosežemo to, je treba živeti med ljudstvom, treba skleniti z njim nesebično prijateljsko vez.

3. Namen socialnega dela ni samo gmotno blagostanje naroda, ampak tudi duševna izobrazba, ki temelji na tem, da vzbudimo med široko ljudsko maso zanimanje za znanost in umetnost.

4. Pri izobraževanju ljudstva je treba predvsem kritičnega duha, katerega moramo uporabiti, ko opozarjamo javnost na zaklade umetnosti in znanosti.

5. Predpogoj duševne izobrazbe ljudstva je izboljšanje gospodarskega in socialnega položaja.

6. Socialno delo akademičnega dijaštva mora biti nesebično in mora sloneti na principu altruizma, ljubezni do bližnjega.

7. Požrtvovalno socialno delo je neizmerne koristi tudi za izobrazbenca, ki ga izvršuje. Le tako se uči spoznavati pravo življenje, globokost ljudske duše, pripravljati pot združenja ločenih višjih in nižjih slojev, čut one skupnosti, ki je neizmerne pomena za celo politično in narodno življenje. —

Tako na Angleškem. Tudi naše slovensko dijaštvo je spoznalo potrebo socialnega dela in se ga z vso vnemo oprijelo. Veliko dela nas še čaka, brazde so še nezorane in zato je treba vseh moči, podvojenih sil.

„Prosto dijaštvo“ — O nemškem prostem dijaštvu (Freistudententum) in njegovih ciljeh smo že večkrat poročali. Poročali smo tudi, da hoče skupljati ljudi brez ozira na verski svetovni nazor. Vendar so se v tem oziru kmalu začela različna mnenja in od splošne grupe so se odcepile posamezne skupine. Ena glavnih je: »Freie Vereinigung katholischer Studenten« v Freiburgu i. B; obstoja že tri leta. Frst.

Reforma pravnških študij. Dunajska pravniška fakulteta ima že od l. 1907. sem nov provizoričen učni red. V glavnem polaga važnost na to, da se dela prva izkušnja že po treh semestrih, da morejo dijaki posvetiti potem ostalih pet semestrov drugemu delu svojih študij; nanovo so vpeljana predavanja o splošnem državoznanstvu in socializmu kakor tudi o osnovni gospodarski zgodovini ter narodnem gospodarstvu. Podobne izpremembe so se izvršile na češki univerzi v Pragi l. 1908. Dunajska fakulteta je predložila ministrstvu tudi predloge o izpremembi zakona glede pravnških in državnoznanstvenih študij in glede državnih izkušenj. Naučno ministrstvo je predložilo te izpremembe ostalim dekanatom juridičnih fakultet v pretres, in ko se te izrazijo o njih, namerava staviti ministrstvo na podlagi nabranega materiala in lastne presoje v parlamentu primerne predloge.

St. H.

Socialno stanje dijaštva. Svojedni smo že pisali o tem perečem vprašanju, ki ne bo rešeno, dokler bo obstajala hiperprodukcija inteligence. Do podobnega rezultata pride »Studentská Hlídka« v 6. št. na podlagi razmer na Češkem. Današnja družba prisoja akademično izobraženi inteligenci neko posebno stališče in uradniški stan velja za veliko lepšega kakor pa drugi samostojni stanovi. V tem oziru se vidi gotovo pomanjkanje praktičnosti, realizma. Namesto da bi se oprijemali plodonosnejših in laže dostopnih srednjih stanov, prihajajo dijaki še vedno v večjem številu s srednjih šol na visoke šole množit število tovarišev v bedi. Seveda oni ne morejo za to, ampak javnost bi morala poseči tu vmes in naravnati tok mladega idealizma v druge smeri ali pa poskrbeti za izdatnejšo pomoč. In na to podporo ima dijaštvo polno pravico reflektirati — to se pravi: narod, ki mu je kaj na tem, da dobi svojo inteligenco, mora podpreti svoj inteligenčni naraščaj z vsemi silami. — Kot v mnogih drugih ozirih moramo tudi tu konstatirati, da se naši narodni nasprotniki veliko bolj zavedajo te dolžnosti kot pa mi. Tako so dobili na primer lansko šolsko leto češki dijaki 294.821 K podpore, nemški istotam pa 143.853 K, torej sorazmerno en češki dijak 27·97 K, nemški pa 55·77 K. Tudi velikost podpornih fondov nam priča o premoči Nemcev. Na 33 čeških gimnazijah so znašali ti fondi za podpiranje dijaštva 3.122·8 K, na 31 nemških pa 6.979·09 K. Še večja je razlika v tem oziru med Nemci in Čehi pri realkah in licejih. Na teden so dobivali nemški zavodi za 609 K in 490 kosil več podpor kakor pa češki. In vendar so na Češkem v primeri z nami te podpore gotovo večje. Za oskrbovanje dijaštva je obstajalo lansko leto 260 društev in je bilo izdanih v to svrhu podpor za 438.673·09 K, in sicer za srednje šole 187.380·2 K, za strokovne 451.825·3 K in za visoke šole 209.468·4 K. Te številke ne predstavljajo samo denarnih podpor, temveč tudi podpore v obliki hrane, stanovanja, knjig, obleke itd. Naravno je pri tem, da odpade največja vsota na visokošolsko dijaštvo, ker ima razumevno največ potreb, pa najmanj lastnega zaslužka kakor inštrukcij

itd. — Tudi na Moravskem so razmere podobne, če ne še slabše. Naj navedem le še en fakt v dokaz, da so Nemci tudi tukaj veliko na boljšem kakor Čehi. Na nemški tehniki v Brnu obstaja 160 ustanov v znesku krog 46.000 K, če niti ne štejemo štipendij nemškega mesta samega, ki jih deli »po potrebi«, na češki tehniki pa jih je komaj 80 s sorazmerno manjšim zneskom.

L. S.

GLASNIK.

Promoviran je bil na dunajskem vseučilišču za doktorja prava član „Danice“ Karol Šabec.

„Zarja“. Dne 16. marca t. l. je imela „Zarja“ svoj zadnji občni zbor v zimskem tečaju 1910/1911. Odbor je položil račune o svojem delovanju. Društvo je imelo v zimskem tečaju 6 rednih obč. zborov in 1 izrednega. Sej je bilo 13 rednih in 3 izredne, v društvu je 32 rednih članov, 36 starešin, 6 ustanovnih in 4 častni člani. Delovanje je letos bolj koncentrirano na znotraj. Med počitnicami so zlasti predavali tov. Kodre, Lavrenčič, Remec in star. Česnik. Z malimi izjemami je bilo društveno delovanje dokaj živahno, k čemur je posebno pohvalno omeniti posamezne odseke. Medsebojno prijateljstvo tovarišev je bilo kaj prijateljsko, dokaz da že dolgo časa ni bilo v društvu nikakega častnega, niti društvenega soda.

Med tečajem se je vršilo 9 prijateljskih sestankov, na katerih so predavali star. Logar, tov. Kotnik in Lavrenčič. Na dr. Mahničevi slavnosti sta predavala tov. Lavrenčič in Beuc. V „Kresu“ so vodili socialni kurz star. Logar, Puntar, Česnik, Kovač in tov. Ogrizek. Poleg tega je predaval tov. dr. Rožič in Remec. Petje v „Kresu“ je vodil tov. Detela. Vršila sta se dva izleta, na centralno pokopališče (1. XI.) in na pustni torek v Maria-Trost. — Pismeni promet je znašal 418 pisem. Dohodki so znašali 708.78 K, stroški 663.13 K; denarni promet torej 1439.91 K. Tov. knjižničar je izposodil 99 knjig. Knjižnica je narasla za 41 knjig, h katerim pridejo še vsa slov. beletristična dela, kar jih še ni v knjižnici. — V društvo je prihajalo 60 listov, 11 več kakor prejšnji tečaj. Denarni promet tov. gospodarja je znašal 300.24 K.

Organizacijski klub (nač. tov. Rupnik) je imel pet sej. — Obrambni odsek (nač. tov. Kodre) je zboroval štirikrat. Sej se je udeleževalo povprečno po deset tovarišev. Za „Kres“ smo nabavili lep oder, ki ga ima odsek v oskrbi. Pri obrambnem delu nas je podpirala „Slov. Straža“.

Pevskega kluba ni bilo, ker vsi tovariši-pevci sodelujejo v pevskem zboru „Kresa“.

„Polonia“ na Dunaju. Dne 20. marca so ustanovili Poljaki na Dunaju novo katoliško akademično društvo „Polonia“. Ustanovne slavnosti so se udeležili najodličnejši predstavitelji dunajske poljske kolonije, med drugimi minister za Galicijo, Zaleski, ki ima sam največje zasluge za ustanovitev tega društva. Dalje so se udeležili te slavnosti v posebno obilni meri slovenski katoliški akademiki in zastopniki češkega in hrvaškega katoliškega akademičnega društva na Dunaju. Slavnost je otvoril predsednik agr. Smolka in je na kratko razložil cilje in zgodovino novega društva. Ustanovitev novega društva so posebno pospešili dogodki na vseučilišču v Krakovu. Dunajsko dijaštvo je sicer nameravalo ustanoviti samo akademično kongregacijo, kakor je že pred nekaj leti obstojala na Dunaju. Toda jezuit Poljak, do katerega so se v tem oziru obrnili, jim je sam odsvetoval in dal prvo misel za ustanovitev pravega društva, ki bi ne imelo samo religioznih ciljev, ampak ki hoče zasledovati tudi samoizobraževalne

namene in se hoče posvetiti delu med tako mnogobrojnimi poljskimi delavskimi sloji na Dunaju, za katere se danes razen socialnih demokratov nihče ne briga. Nato sta bila dva daljša govora, ki sta bodrila dijake, naj bodo trdni v svojem delu za domovino in vero. Govorila sta vseučilišni profesor iz Krakova posl. Górski in o. S. J. Feliš, zadnji je v krasnem govoru posebno kazal Poljakom, kako je bil katolicizem skozi vsa stoletja najtesneje združen z zgodovino Poljakov in nasilje dela oni, ki hoče Poljake od katoličanstva odtrgati. Govorili so dalje minister Zaleski, ki je opozarjal mladino, naj gre sedaj, ko si je postavila tako lepe cilje, tudi res na delo in naj ne stori, kakor se mnogokrat dogaja, da bi ostala po prvem navdušenju hladna in pustila započeto delo zaspati. Med pozdravnimi dopisi je bil s posebnim navdušenjem sprejet dopis „Društva ljubiteljev poljskega naroda“ v Ljubljani. Govorili so še zastopniki kat. akad. društev slovanskih na Dunaju, vsak v svojem jeziku: predsednik „Danice“, Mašič; predsednik „Hrvatske“, Tiljak; zastopnik „Zarje“, dr. M. Malnerič in zastopnik „Lipe“ (novo češko kat. akad. društvo na Dunaju), Vítek. Zastopnik Slovanske Lige kat. akad., Stelè, je izpregovoril poljsko najprvo o ciljih in namenih Lige, katera izvajanja so Poljaki z aplavzom sprejeli, ko se je v nadaljnjem spomnil besed prof. Zdziechowskega, ki je v Krakovu zaklical slovenskim akademikom: „Mi hočemo sodelovati z Vami, ker ste nam najbližji,“ najbližji namreč po trdnosti v katoliških nazorih, za katere se že toliko stoletij borimo neomajno Slovani in Poljaki, so Poljaki dolgo burno pozdravljali Slovence. Novo društvo šteje že okrog 20 članov, kar je za začetek jako veliko. S posebnim veseljem pa pozdravljamo namero novega društva, da se hoče zavzeti za delavske sloje, kar bo za poljsko akad. dijaštvo, ki ima na Dunaju tako lepo polje za delo, pomenilo velik korak naprej.

Frst.

„Dan“ v Pragi pridno seznanja češko dijaštvo z razmerami med slovenskimi dijaki. „Studentská Hlídka“ je objavila v zadnjem času že dva članka izpod peresa dveh Današev. Jurist J. Strižič je pisal o zgodovini slovenskega dijaštva, iur. Ant. Leskovec pa o socialnem delu naših dijakov med narodom (Slovenski dijak za narod.). Oba članka sta jako pregledna in jedrnata. L. S.

„Lipa“, češko katol. akad. društvo na Dunaju. Dne 7. maja je bila na Dunaju slavnostna ustanovitev tega novega društva. Zjutraj ob 10. uri je bila sv. maša v češki cerkvi na Rennwegu. Zvečer ob pol 8. pa ustanovna slavnost v hotelu de France. Predsednik Smykal (stud. agr.) je otvoril slavnost, pozdravil goste, spomnil se na kratko zgodovine novega društva in se zahvalil posebno Slovanski Ligi katol. akademikov, kateri se ima novo društvo v prvi vrsti zahvaliti, da se je ustanovilo. Nato je govoril P. Jemelka, S. J., in razpravljal o pogojih dobrega razvoja narodnega življenja. Da narod uspeva, je potreba, da izpolni gotove gospodarske, kulturne in verske predpogoje. Nobenega ne sme zanemarjati, nobenega na škodo drugim posebno poudarjati. Da izpolnuje versko nalogo, zato je duhoven, a ravno drugi dve nalogi v sedanjem času nujno zahtevata, da poleg duhovna in ž njim v soglasju deluje katol. laik. Da take laike vzgoji, to je eden glavnih namenov društva. Govornik pozivlja nove društvenike, naj se pridno udeležujejo dela med dunajskim češkim ljudstvom in naj bodo starejšim delavcem v tem oziru vedno na razpolago. Društvo samo pa mora izpolnjevati posebno eno samoizobraževalno nalogo: v verskem oziru, ker tu univerza nič ne stori. — Nato so govorili zastopniki različnih društev: tov. Sušnik, ki je govoril v imenu predsedstva Sl. Lige K. A. je poudarjal posebno socialno nalogo, ki jo ima na Dunaju novo društvo. Bartoš, „Č. Liga akad.“, je opozoril na slovansko delo, ki bo novemu društvu posebno lahko, ker na Dunaju so sedaj že štiri slovan. katoliška društva. Za „Danico“ je govoril Mašič, za „Hrvatsko“ Filjak, za „Zarjo“ dr. Malnerič, za dunajsko „Polonijo“ Smolka, ki je opozoril na zgodovinske vezi med Čehi in Poljaki ter na to, da je glavna krivda

nesoglasij med Poljaki in Čehi v zadnjem času ta, da so Poljaki prepričani katoličani, Čehi pa so preveč pretirali svobodomiselnost; pozval je dijaštvo, naj gre pred vso Evropo s svetlobo vere. Dalje so govorili g. Kostka za III. red sv. Frančiška, ki je za dunajske Čehe velikanskega pomena; g. K a b o ň, uredn. „Pravde“, dr. Svoboda in nazadnje še P. Jemelka, ki je vzbujal žalostne spomine na to, kake zapreke se stavijo dunajskim Čehom celo v verskem oziru. Nastopil je tudi tamburaški zbor „Hrvatske“. — Slavnost je bila ena najbolje uspelih, kar jih je imelo slovansko katol. dijaštvo na Dunaju. Frst.

S. Liga K. A. — Hrvaški katoliški akademiki v Gradcu, ki so se do sedaj zbirali v „Zarji“, so sklenili ustanoviti lastno društvo. Ustanovni občini zbor se bo vršil še tekom maja. Ime bo novemu društvu „Preporod“. Frst.

Akademična marijanska kongregacija v Gradcu šteje letos 72 članov, in sicer 48 Nemcev, 20 Slovencev, 3 Hrvate in 1 Poljaka. Po strokovnem študiju je 36 juristov, 15 medicincev, 11 filozofov, 10 tehnikov in 1 teolog.

»**Akademija sv. Karola**« goriških bogoslovcev ima sledeči odbor: Venceslav Belč, predsednik; Karol Purič, podpredsednik; Peter D. Butković, tajnik.

Društvo Arnošta s Pardubic v Pragi stopa v novo dobo svojega razvoja. V zadnjem času je vladala v njem stagnacija, ker so tvorili večino v njem akademiki, ki bi bili najrajši pri imenu: društvo katoliških akademikov besedico »katoliški« črtali. Toda med člani je nastala opozicija, ki je zahtevala za društvo ne samo katoliško ime, temveč tudi katoliško življenje. Ta boj je začel že pred tremi leti phil. Fr. Drobný, letos pa je dobila opozicija večino na občnem zboru in v odboru. Društvo pristopi k »Slovanski Ligi Katoliških Akademikov« na Dunaju, tako da bodo v njej zastopana iz Prage že tri društva. St. H.

SREDNJEŠOLSKO DIJAŠTVO.

III. internacionalni kongres o šolski higijeni se je vršil od 2. do 7. avgusta lanskega leta v Parizu. Medtem ko je bilo na drugem mednarodnem kongresu v Londonu leta 1907. še negotovo, komu pripada resort o šolski higijeni, ali učitelju ali zdravniku, so na zgoraj imenovanem kongresu že preobvladovali zdravniki in so vsa tri glavna predavanja, o zjednačenju metod pri telesni preiskavi, o seksualni vzgoji ter o pripravi in izbihi šolskih zdravnikov, popolnoma nase potegnili. In to je ravno napačno! Ne ugovarjam zmožnosti zdravnikov, posebno šolskih zdravnikov, reformirati šolsko higijeno, toda način, kakršnega so propagirali francoski zdravniki na tem kongresu, je gotovo napačen. Rešitev tega perečega vprašanja uvidijo v zdravstvenih polah (le fiche individuelle), v proklamacijah na stariše (avis aux parents), v slavnostnem Casier sanitaire des écoles in različnih tabelah in cirkularjih. Proti izvajanjem glavnih govornikov so obračali zastopniki drugih narodnosti, posebno Angleži, in to popolnoma razumevno. Pri nas so šolski zdravniki še zelo malo udomačeni, dà, ako pogledamo specijelno Avstrijo, je ta reforma šele v povojih, medtem ko stoje na Francoskem šolski zdravniki na zelo visokem stališču. Nasprotno pa je pri nas učiteljstvo, posebno pa telovadno, daleč pred onimi na Francoskem. Specijelno telovadnih učiteljev tam niti nimajo, temveč se njih poduk v telovadbi vrši pod nadzor-

stvom vojaške oblasti in tako zapuščajo oni kot podčastniki šolo ter podučujejo potem na gimnazijah (lycées) in učiteljskih (écoles normales) telovadbo. Na enak način, namreč z lepo besedo in podukom, je omenjal glede tretje točke dr. med. Chotzen iz Breslave, se dajo seksualne strasti brzdati, žalibog način, ki se pa bržkone ne bo obnesel. Pogosto gibanje na prostem v čistem zraku, pod svobodnim solncem in naravna hrana, to so seksualna zdravila. — Zelo zanimiva so bila predavanja v enajstih sekcijah, med katerimi omenjam posebno predavanja v prvi o kopališčih v šolah, v tretji o skrbi za telesno vzgojo na čeških šolah na Češkem, v četrti o telesni vzgoji in v sedmi sekciji o poduku v šolski higijeni za učiteljske kandidate in učitelje. V četrti sekciji je bila posebno zanimiva primerjajoča javna telovadba raznih narodov. Nastopili so francoski učenci ljudskih šol, ki so proizvajali proste vaje, tek in orodno telovadbo po švedskem načinu. Angleške deklice so se posebno odlikovale z nepri-siljenim, ritmičnim plesom. — Posebno hvalevredno je bilo na tem kongresu zastopstvo iz Avstrije, ki je daleko prekašalo ono iz Nemčije.

Državna realka v Litomericah, o kateri smo že na tem mestu govorili, prednjači, kar se tiče telesne vzgoje, vsem zavodom v naši državi in to po posebni zaslugi profesorja Metznerja. Pozimi negujejo posebno šport s smučmi. Zavod sam ima 12 parov smučmi, za katere morajo plačati člani društva, ki niso oproščeni, 2 kroni, oni pa ki so oproščeni, 1 krono. Tudi sabljanje se ni zanemarjalo, dasiravno so prostori, risalna soba, silno neprimerni. Nad vsemi temi športi pa kraljuje veslanje, o katerem smo že večkrat na tem mestu govorili. Ako še pogledamo blagajno društva:

preostanek 31. maja 1909.	K 691·20
izdatki	» 2787·17
prejemki	» 2240·12

ostane v blagajni 31. maja 1910. K 144·24

vidimo, da je življenje v društvu zelo bujno razvito in da odločivni faktorji zelo skrbijo za prospeh mladine. Smelo trdim, da učenci-člani tudi v šolskih predmetih ne zaostajajo za nečlani, sicer ne bi tega gibanja podpirali profesorji sami. Marsikdo čitatelj se bode ustrašil pred velikimi številkami izdatkov in prejemkov, češ, kje pa hočemo dobiti denar. Toda le počasi! Začetek mora biti seveda majhen in s časom pridejo tudi tisoči. Ako pregledamo prejemke realčnega športnega društva v Litomericah, najdemo med večjimi zneski edino darilo jubilejskega fonda 1000 K, vse drugo so pa dijaki sami skupaj znesli. Torej pogum, mladi prijatelji! Zopet je pomlad in zopet sije veselo in gorko solnčece na zemljo. Naj vas ono ne najde v zaduhlih in zakajenih sobah z čmernimi mislimi ali celo velikanskimi idejami, kako treba rešiti domovino. Pojdite ven v zeleno naravo in pokažite v drznem skakanju in letanju vašo mladost in videli boste s koliko boljšim uspehom boste dovršili tudi vaše šolske stvari. Idite k profesorjem, ki se zanimajo za telesne vaje ter ustanovite ž njimi športne krožke in gojite potem lahko atletiko na prostem (tek, skok, lahko telovadbo), plavanje, nogomet in druge športe! Naj zasiže tudi v tem oziru Slovincem boljša doba, da se ne bodo vedno rekrutirali iz inteligence ljudje z vdrtimi očmi in prsi, ki se pazno zapirajo pred vsako sapico, sicer je takoj bolezen tu. Torej tovariši, na delo!

Zakaj niso Marijine družbe društva? Na to vprašanje dobro odgovarja »Křest'anská Škola« XXIV. 11. nekako takole: Marijina družba je cerkvena naprava navadno za pripadnike enega stanu, da bi tako posvetivši se Mariji lažje delali za lastno in drugih izpopolnjevanje. Iz tega je jasno, da

1. ne nastanejo proste združitve posameznikov — ampak jih ustanavlja cerkvena oblast; 2. namena družbe si niso postavili člani sami, ampak je že cerkveno določen in ne spada v področje državnih zakonov podobno kakor tudi druge bratovščine in verske družbe, izmed katerih je n. pr. »Družba sv. Detinstva« izrecno dovoljena od ministrstva. — Sicer so pa dovoljeni večji sestanki za gojenje prijateljstva, s čimur so tudi Marijine družbe naravnost priporočene. Že Ciceron pravi: »Pravo prijateljstvo je mogoče samo med dobrimi.« Iz tega vzroka je izdalo leta 1900. ogrsko ministrstvo za uk in bogočastje odlok, po katerem se ne le ne sme braniti dijakom, da vstopajo v Marijino družbo, ampak se profesorski zbori naravnost pozivljajo, da naj podpirajo katehete pri ustanavljanju dijaških Marijinih družb. Podobno se je izrazil leta 1907. nižjeavstrijski deželni šolski svet ter zahteval le, da prinesejo dijaki, ki žele vstopiti v Marijino družbo, potrdilo od staršev.

St. H.

Dne 5. novembra l. l. se je vršila tekma v lahki atletiki med učenci in abiturienti gimnazije in realke v Badnu. V teku preko 60 m so dosegli učenci četrtega in drugega razreda 7·8, 9 in 9·1 sekunde, preko 100 m 11·8 in 12 sekund, v skoku na višino 1·52 m, na dolžino 5 1/2 m. Kakor razvidno zelo lepi uspehi!

Dr. Jos. Tominšek: Ajdovski Gradec, ponatis iz »Dom in Sveta« Ljubljana, 1911. Založila Katol. Bukvarna. Cena 70 v. Samo na sebi je za »Krst pri Savici« popolnoma vseeno ali si je pesnik Ajdovski Gradec izmislil ali ga dobil kje v domovini. Ker pa to ime obstoja v pokrajini, kamor je krst lokaliziran, je čisto gotovo, da je mislil ravno na ta gradec in ne na kakega drugega. Važnejše pa je dejstvo, da je to ime že pred Prešernom obstojalo in ni nastalo šele pod vplivom njegove pesmi. Zato nam je Tominšek zbral jako važen material in mi mu moramo biti zato hvaležni. Novega nam pa ta razpravica ni v tem oziru prinesla nič važnega.

Frst.

Ivan Česnik: Domen, narodna igra s petjem v petih dejanjih. (Po Jurčiču.) Ljubljana, 1911. Založila Katol. Bukvarna. Cena 80 v. Knjižica je 1. zvezek nove zbirke »Ljudski oder«. Zbirko moramo z resničnim veseljem pozdraviti. Upamo, da nam bo podala res dobrih in domačih reči. Kar se tiče Domna, nam na njem posebno eno ne ugaja, da je dramatizacija povesti. Nič nimamo proti temu, da se vzame za dramo snov, ki je že obdelana v povesti, a predelati se mora v vsakem oziru in večidel tem dvem delom ne bo nič drugega skupnega kakor naslov. Vse dramatizacije, kar jih pri nas poznamo, so se ponesrečile, zato moremo zanaprej le svariti pred njimi. Res je, da ljudstvo ne vpraša pri igri, ali odgovarja zakonom dramske tehnike ali ne, čutijo pa to igravci in izobražen gledavec. Zakaj bi bilo za ljudstvo vse dobro, za gospodo pa bi se zahtevalo vse najboljše?

Domen je splošno ugajal povsod, kjer so ga igrali, njegove tehnične napake so že večkrat poudarili, zato nam tu tega ni treba. Opozorili bi pa še na eno reč, na katero drugi niso: Pri nas se je ugnezdila neka čudna predstava o ljudski igri. Vsi delajo po neki šabloni, tako da so pravzaprav vse te igre v svojem jedru enake, le osebe so druge in ena

je malo bolj duhovita, druga manj. Običajna zaljubljenca nastopita, če le mogoče hči gospodarjeva in hlapec, stavijo se jima različne zapreke. Najboljši človek je berač, ki skrbi za smeh in posreduje med obema, par preteпов ne sme manjkati in nazadnje še kdo nesrečno smrt stori, ta gane gledavce do solz — pa je ljudska igra. Ali se res ne more nihče izmed naših literatov povzpeti iz tega začaranega kroga na višino originalnosti in sedanjega resničnega življenja našega naroda. — Edino dr. Krek zna obdelati res narodne snovi, v narodnem duhu in jim obenem dati globokejšo vsebino. Mladi pisatelji genite se, tu se vam odpira hvaležno polje; treba je resnega študija, veliko vaje in dobrega poznanja naših odrov ter odra življenja našega naroda. Frst.

Charles Dickens: Povest o dveh mestih. Leposlovna knjižnica 9. Prevel Izidor Cankar. Ljubljana, 1911. Založila Katol. Bukvarna. Cena broš. 5-50 K, vezano 6-50 K.

P. L. Coloma: Juan Miseria. Iz španskega E. T. Ljudska knjižnica 15. Ljubljana, 1911. Cena broš. 1 K, vezano 1-60 K.

Obe knjigi, kakor zbirki, v katerih sta izšli sploh, najtopleje priporočamo

Grgur Galović: Katolički đak, vjerski kažiput kroz srednje i visoke škole. Izdal »Zbor duhovne mladeži zagrebačke«, 1910. Cena: vez. v imit. usnje 1-60 K, lepo v usnje vez. 2-60 K. — S to knjižico, ki je prirejena prosto po enaki P. Emerama Glasschröderja, je dobilo hrvaško dijaštvo ne samo izboren molitvenik, ampak kar knjižico posebno priporoča, izboren verski vodnik skozi življenje. Tvarina je primerno razdeljena po izreku: »Jaz sem resnica, pot in življenje.« V prvem delu, ki ima naslov »Istina«, obravnava versko vprašanje — kratek apologetični vodnik, ki se ozira posebno na nevarnosti in zmote modernega časa. V drugem delu »Put« razpravlja najprvo o stranskih potih greha in kaže na pot odrešitve. V tretjem delu, »Život«, pa razpravlja o verskem življenju molitve in ta del obsega tudi molitvenik. Prednost knjige je, da navaja tudi primerno literaturo in tako res podaja dijaku v verskem oziru, nekaj, kar je zanj neprecenljive važnosti. Knjižico toplo priporočamo tudi našemu dijaštvu, ker še sami nimamo knjige, ki bi jo lahko nadomestila. — Ne priporočamo jo pa samo radi njene ideelne vrednosti za dijaka, ampak tudi radi praktične, ki jo vidimo v tem, da je ravno taka aktualna knjiga posebno pripravna, da posreduje našemu dijaštvu praktično vajo v hrvaškem jeziku. Frst.

Lepa knjiga. Nimam namena pisati estetskega sestavka, zdi se mi pa dobro, da se izpregovori včasih kaj o leposlovju kot enem izmed najvažnejših pripomočkov k samoizobrazbi, ki je postalo zadnje čase krilata beseda za naše srednješolce.

Leposlovje in znanstvo! V čem tiči razloček med obema? Če mi je dovoljena prilika, bi rekel, da nekako v tem, kot razloček med kipom in živim človekom. Kip ostane vedno enak. Vsak kdor čita o kipu, gre lahko, če ima dovolj sredstev, pogledat, kakšen je kip, lahko se prepriča, ali je popis njegov po resnici in pravici, ali je potvara. Pri živem človeku je to veliko težje. Prvi, ki ga popisuje, ga je morda videl veselega, drugi žalostnega, tretji zaspanega, četrti jeznega in koliko je še drugih raznih položajev. V vsakem posameznem slučaju bo človek drugačen. Resnica, prvi in edini predmet znanstva, ostane tudi večno ista in tudi tu ima vsak, ki se peča z znanstvom, možnost, če ima dovolj sredstev, to je dovolj znanstvene izobrazbe, prepričati se, je li to, kar se je napisalo,

res resnica ali ne. Pri domišljiji, glavni činiteljici umetnosti je drugače. Pri romanopiscu, ki nam opisuje življenje, krajevno in časovno tako različno, moremo presoditi samo, ali je gledal to življenje v veselem času ob polni solnčni luči, ali ob žalostnem svitu uničujočega požara, morda med trdimi udarci kladiva, ki oznanja pesem dela. Lahko tudi sodimo o tem, je li njegovo oko vedro, ali morda nekoliko prečno. Znanstvenik mora svojo osebo kar najdalje odmakniti od svojih izdelkov, leposlovec vtisne v svoja dela predvsem svojo podobo. Umetnik lahko reče o sebi:

„Hier sitz' ich, forme Menschen
Nach meinem Bilde.“ (Goethe.)

Že med gimnazijci se težko dobi čitatelja, ki bi mislil, da so povesti, ki jih čita, resnične zgodbe, na kmetih se dostikrat dobi človeka, ki povesti ne bo čital, če mu poveš, da si jo je pisatelj samo izmislil. Vendar jih je med mlajšimi čitatelji zelo malo, ki bi polagali primerno važnost na razloček med „Dichtung und Wahrheit“. Gotovo je pa, da je za samoizobrazbo veliko večjega pomena, če v tem znamenju prečitaš eno knjigo in si napraviš na koncu kritiko, kakor če brez vsakega lastnega duševnega dela samo z uživanjem prebereš celo skladovnico knjig. V tem oziru, posebno s pedagoškega stališča, je veliko grešila tudi naša leposlovna kritika, ki zlasti pri mladini ni izpolnjevala svoje naloge. Tudi tu je iskati vzroka, da imamo tako malo literarnega naraščaja.

Veliko se greši tudi pri izbiranju knjig, ki jih čitamo. Nam dostopna literatura je tako bogata, da je popolnoma nemogoče tudi najpridnejšemu čitatelju, čitati vse, kar je vredno, da se prebere. Sam tudi nihče vedeti ne more, kaj je čitanja vredno. Nikjer drugje mlad potnik do izobrazbe ne rabi tako nujno mentorske pomoči kakor tukaj. Kolikokrat čitajo dijaki slabo omledno berilo, ker ne vedo, kaj naj bi čitali. Ponos in sramežljivost pri mladih čitateljih, ki jim brani, da ne iščejo v teh stvarih sveta pri starejših, je ravno tako smešen, kakor je neopravičljiva in neodpustljiva brezbriznost vzgojevalcev v tem oziru. Seveda je dostikrat tudi vzrok, da se čita slabo, nevredno čtivo, tudi lenoba. Mladi čitatelj čita dostikrat slabo blago, ker do tega laže pride kot do dobrega, dostikrat, ker pri slabem čtivu ni nobenega duševnega truda.

Razume se seveda, da je silno težko biti mentor na tem polju. Tak mentor mora biti dober poznavavec literature, poznati pa mora tudi dobro mladino in zlasti tistega, komur svetuje. Kar s pridom lahko čita dvajsetleten mladenič, je lahko brez pomena za osemnajstletnega, za šestnajstletnega morda naravnost škodljivo. Kar je lahko odpustljivo za kritično mislečega, je lahko smrten greh za zamišljenega sanjača.

Mi izpolnjujemo tukaj svojo dolžnost, iščimo sveta pri izkušenejših in ravnajmo se po njem. Čisto nič se ne smemo čutiti majhne pred onim, ki nam morda poreče: „Slabič, jaz izbiram sam svoje čtivo.“ Dostikrat je zelo majhen oni, ki se zdi sam sebi velikan. Zahtevajmo pa obenem od domovine, od javnosti, da nam preskrbi pšenico, da se nam ne bo treba hraniti z otrobi. Dolžnost naroda do mladine, do svoje bodočnosti je, da pridejo v naše gimnazijske knjižnice vse knjige, ki spadajo vanje.

Če v tem oziru stori naša mladina vse kar more za svojo samoizobrazbo, bomo najlepše proslavili spomin nedavno umrlega genija slovanske umetnosti, romanopisca grofa Leva Nikolajeviča Tolstega.

J. M.

Nedin Sterad. — Vaš „Križev pot“ je na nekoliko opolzli podlagi. Mogoče Vam ni znano, da je naš dr. Mahnič, ko je bil še pri nas Slovenci, ob priliki izrazil zelo nepopolno sodbo o Gregorčičevi pesmi „V pepelnici noči“, zato ker je religiozen motiv porabil v t. g. da je poveljal nacionalno idejo, ker je torej subordiniral nekaj, kar mora vedno biti na prvem mestu. Jasno je, da v posameznih konkretnih slučajih lahko vladajo različna mnenja in baš pri omenjeni Gregorčičevi pesmi bi jaz za svojo osebo nikakor ne bil tako strogega mnenja. Duhovnik, ki je popolnoma vdan Kristusu in ki v zmislu Njegovih zapovedi ljubi iskreno tudi svoje morebiti nesrečno ljudstvo, pride popolnoma lahko tudi na take misli, in če ta svoja srčna čutila izlije v pesem, ne smemo tu iskati nobene umske spekulacije, nobenega stremjenja po kakšni nedopustni subordinaciji, ampak to je — lirčna pesem v najboljšem pomenu besede — in nič drugega. Vaša pesem sevé spada pod isti strogi princip Mahničev, ki ga moramo priznati; toda Vaše pesmi pa ne morem braniti. Križev pot je en izmed najpretrsljivejših dogodkov svetovne zgodovine, ki je pustil globoke sledove v človeških srcih, in baš zato je neumestno spravljati te nadvse resne stvari v zvezo z ljubeznijo, ki se počasi zaveda in vstaja v mladem kmetičevem srcu. Vi ste kmetičevo pobožnost na dolgo in široko opisali in edina posledica vseh njegovih križevih potov, ki jo omenite, je mlada ljubezen. Vi niste sicer nič napačnega mislili — o tem sem popolnoma prepričan —, vendar način ni bil pravi. Tudi gramatikalne pogreške ste napravili, pri adjektivih in pri akcentih, ki se ga ne sme lahkomišlno iz enega zloga na drugega metati. Če hočete, na svoji umetniški poti napredovati, ne smete nikakor formalne stvari zanemarjati. — Vaš sonet o smrti priča, da imate tudi to formo precej v oblasti; opažam pa, da Vas semintja zmaga forma v škodo vsebinskega dela, da Vas n. pr. prišli sonetov verz, da rabite pod poudarkom besede, ki bi jih morali rabiti enklitično, n. pr. . . . „Ko n je se britka smrt je oklenila“ . . . Najbolj topla čustva mi je pa vzbudila Vaša pesem „Lastavice“, saj jo pa tudi čitam v sredi divne Adrije ob albanskem obrežju, z eno roko poslavljajoč se od divne Grške, z drugo že pozdravljajoč kršno Dalmacijo . . . O mile mi Dalmacije, — zaboravit' te neću ja . . . To je torej zelo ugodna situacija in pesem mora skoro napraviti vtis. Vendar konec je pregostobeseden. O vsem naj gostolijo lastavice, . . . „al še morje luno ljubi, al še njega ona snubi“ . . . o vsem drugem pa molčite . . . Lahko si mislim, kaj bo tisto „vse drugo“ in zato bi bili morali Vi s tem tudi pesem končati, ne pa pridejati še treh popolnoma nepotrebnih kitic, ki Vaše tužne misli niti za korak ne spravijo naprej. Vi morate biti politik, pokazati nam lepo sliko, lepo pokrajino, zazibati nas v melanholijo in potem pri miru nas pustiti, ne pa kot zgovorni cicerone vtikati se vmes, kar nam ves užitek pokvari . . . Zato bi jaz zadnje tri kitice zlił v eno edino s par verzii in stvar je opravljena . . . Vidite, prijatelj, „Zora“ je prinesla že precej Vaših stvari, pa vkljub temu Vas ne bomo crkljali, ker bi Vam bilo to le v škodo. Mislim, da boste moje stališče odobravalii. Pričujoče pesmi pa prepustim urednikovi razsodnosti, da eno ali drugo izmed njih priobči. Zdravi in na sigurno svidenje!

Silvo Danilov. — Vi imate lepe, lahko rečemo pesniške misli, ki jih tudi prav intimno umetniško občutite. Toda teh svojih čustev nam ne znate predati v umetniški obliki. Misli brez potrebe semintja raztegatega in razblinjatega, ko bi komaj dve, tri poteze lahko v nas vzbudile najlepše čustvo. Umetnik ni fotograf. Gramatikalna stran je zelo nepopolna. Sledeče rime so slabe: imél — zletel, prestol — zgolj, itd. Raba imperfektivnih in perfektivnih glagolov Vam ni znana, ali se pa morebiti kot pesnik hočete popolnoma od nje emancipirati, kar je seve popolnoma nedopustno; Vi rabite adverzativne partikule namesto čisto navadne koordinacije, n. pr.:

„V srce se mi je zarisala podoba tvoja,
če pa treba zate tudi v ogenj grem . . .“

Nadalje dvomim, da bi bili sploh kaj mislili na slovnico, ko ste vrgli na papir sledeče verze:

„To je namreč skromna verza tá,
ki mi prišla je iz dna srca . . .“

Ali pa n. pr. sledeči verz: „Sovraštvo se do te mi v srcu neti . . .“ itd. Nadalje ne znate tvoriti iz imperfektivnih glagolov perfektivne, pač pa se Vam posreči kaka amfibija, ki ni ne imperfektivna, ne perfektivna. S takimi čudnimi bitji je pa križ, saj razumete . . . Pesmi „Na polju“, „Sonet“ in „Ljubitelj narave“ imajo pesniško iskro v sebi, kar znači z drugimi besedami, da imate tudi Vi pesniški čut. Drugo vprašanje je, če se boste s tem svojim srčnim zakladom presekali in prerili skozi gosto sečo in druge ovire na goro Parnas, kjer boste imeli prost razgled po svetu. To je vprašanje prihodnosti. Še pošljite!

Ivo Tratnik. — Zadnjič sem Vas zelo pohvalil, za danes imam pa samo grajo. Res še niste preveč visoko na šolski lestvi, toda če imate ambicijo postati

umetnik, je prva reč vendar le — poleg notranjega umetniškega poklica — gramatika. Okno se ne „zatresa“; „za“ znači navadno začetek kakenga dejanja; mi lahko zvežemo predlog „za“ z imperfektivnim glagolom in glagol postane perfektiven, n. pr.: gledati — zagledati, peti — zapeti, biti — zabiti. Glagoli petega razreda z vrstno spono -a so pa navadno imperfektivni in zato ste pri tej svoji tvorbi „zatresa“ skušali združiti dva elementa, ki sta si nasprotna. Ker bi se pa zelo pisano spogledal z urednikom „Zore“, če bi Vam vsako gramatikalično napako tako na dolgo in široko razlagal, zato Vam samo nasplošno omenim, da rabite adverzativne partikule na mestih, kjer bi jih absolutno ne smeli, da se nikakor ne more reči „ko sem uspaval“, ampak ko sem zaspal, ali slično, kajti „uspaval“ je tranzitivno!! ... Po noči, temno ... in vendar pišete Vi: „Prišel lahen je korak“; to je miselno nekonsekventno, dosledno bi bilo: lahen čul se je korak! Takih nekonsekvenc, bodisi gramatikaličnih, bodisi miselnih, je še polno v Vaših pesmih in ne morem vsega v detailje navajati. Pesem „Pela je“ je predolga in preblede vsebine, kdo, kaj, zakaj, kako ... Saj ničesar ne vem, kako naj me potem ta „nič“ navduši! Isto velja za pesem „V hrepenenju“. — „V jutru“ in „Mesecu“ so igrarice, ki jih nikakor ne morem smatrati za resne. „Moja pesem“ je obrabljen motiv v slabi obliki; tudi z drugimi pesmimi nisem zadovoljen, izvzemši „Zimske cvetice“, ki so napravile name ugoden vtis; edino zadnja kitica je premalo izdelana. Sploh moram pripomniti, da je napačno, če pišete celo množico pesmi, ker potem navadno ne more biti konsolidirano; če pišete predolge lirične pesmi, ker se s tem zgubi enoten vtis in harmonija. Pa gramatika tudi neizmerno trpi pri takih velikih podjetjih. Torej, dragi prijatelj, umetnost je resna stvar, kot druge strani človeškega življenja; resnosti in vztrajnosti in temeljitosti je pa umetnikom še prav posebno potreba. Upam, da na svidenje — dal Bog, da z večjim uspehom!

Milko Planinšek. — To, kar ste nam sedaj poslali, je zelo dobro in prerokujem Vam lepo prihodnost. Vaša forma spominja na Zupančiča, ritem gibčen, verz elastičen, da ga res z užitkom čitam. — „Zimsko solnce“ bi bilo dobro, če ne bi bila prva kitica tako nekako nerodna, rime neokretne, n. pr. megle se: nebes se ... Saj bi bili lahko drugače zavili, n. pr.:

Razmeknile so se megle,
ptičje pesmi se razlegle
čez ledeno se zemljo ...

Ostale tri pesmi so splošno posrečene in so napravile name velik vtis. Priporočil bom vse tri urednikovi naklonjenosti. Vam pa kličem edinole: Vztrajno naprej, v formalnem in idejnem oziru. Na svidenje!

Vitko Dejan. — Iskreno pozdravljeni, ali še živite naše govorice ljudje v tem skrajnem kotu naše tužne domovine? Ne veste, kako me je Vaša pošiljka vzradostila. Radovedni ste, ... „al mi bije pesniška žila“ ... Seveda, da Vam bije; vsak človek je več ali manj poet, in kdor more svoja pesniška čustva v lepi, popolni, čutno dostopni obliki tolmačiti svojim soljudem, tak je umetnik v ožjem pravem pomenu besede. Kako je torej z Vami? Vi imate lepa čustva, a jezik Vaš, s katerim nam ta čustva tolmačite, jeclja, se opoteka, je negotov; ... kakor se opoteka in ruši naša koroška zemlja ... Ja baš v tem znamenju stokrat pozdravljeni. Otrsite se posledic tega prokletega koroškega zistema, slovensko slovnico v roke, saj jo je napisal „Vaše gore list“ Janežič! Posebno zadnja pesem „Ključa“ se čita, kot kaka lepa narodna pesem iz prejšnjih romantičnih stoletij. Srce Vaše čuti po naše; skušajte in ne odnehajte prej, da bo tudi jezik poslušen naši mili govorici. Pridite v Ljubljano na sestanek, da se spoznamo!

* * *

H koncu bi še v splošno prosil za oprostitev, če so ocene v pričujoči številki bolj površne. Baš se povračam s potovanja iz Grške in te stvari sem načelkal na ladji in Pozejdon mi je delal družbo, dasiravno ni bil preveč razposajen. Urednik „Zore“ je pa precej sličen tistim Erinijam, ki so preganjale Oresta po Dionizovem gledišču v Atenah in še drugod. Človek nima nikoli miru pred urednikom in nikjer, ne na kopnem, ne na morju. Če ne poslušam osebnih neposrednih opominov, mi pa kljuje v duši ...

Nadalje prosim, da se mojemu povabilu, ki sem ga objavil na platnicah prejšnje številke in ki se tiče naše sekcije na ljubljanskem sestanku, na vsak način odzovete. Če hočete, da bomo imeli res kaj uspeha, morate Vi vsi v polnem obsegu izpolniti svojo dolžnost; jaz bom že gledal, da bo vse v redu. Na delo torej!

PRVI CVETI

BEROSKOVA PRILOGA „ZORE“

Ivan Mazovec:

Dodatek k članku „Nekaj o estetiki in kritiki“.

Sedaj ko smo se seznanili z Mahničevim delom na estetsko-kritičnem polju, se mi zdi umestno, nekoliko premotriti, kaj se je po Mahniču napravilo pri nas na tem polju, v koliko smo bili morebiti na napačnem potu in kaj naj bi se v izboljšanje naših literarnih razmer zanaprej ukrenilo. — Poskušal bom mimogrede sine ira et studio z edino odkritosrčno ljubeznijo, ki jo gojim do stvari same, odkriti vzroke našega nazadovanja, ki se semintja opaža. Priznati hočem tudi takoj na tem mestu, da v letošnjem „Dom in Svetu“ diha nov svež zrak, kar mora vsakega našega somišljenika navdajati z največjim veseljem in z željo, da bi šlo v tej smeri vedno naprej, vedno boljše ... Torej in medias res:

1. „Rimski Katolik“ je bil filozofsko znanstven list, ki se je pečal z vsakim pojavom našega javnega kulturnega življenja, v kolikor se je tikal krščanstva in njegovega stališča v svetu, bodisi prijateljsko, bodisi v sovražnem zmislu. „Rimski Katolik“ se je zato iz principielnih ozirov pečal tudi z literaturo in večkrat tudi formalno najbolj dovršene stvari a limine odklanjal in o njih ničesar hotel slišati, samo ker načelno niso stale na njegovem stališču, na stališču pozitivnega krščanstva. In reči moramo, da je imel „R. K.“ pravico tako delati, kajti s tem je le vestno izpolnjeval program, ki si ga je postavil: pobijati namreč med Slovenci protikrščanske tendence in stremljenja, in naj se pojavijo tu ali tam, v tej ali oni obliki. To njegovo hvalevredno nalogo je pozneje po l. 1896. prevzel „Katoliški Obzornik“ in jo izborno reševal. Zato je bilo precej nepotrebno, da se je k tej smeri v polnem obsegu pridružil tudi literarno-kritičen list, kot je vsaj hotel biti „Dom in Svet“ in tako popolnoma po nepotrebem „Kat. Obzorniku“ posegel v delokrog; mesto da bi se „D. in Sv.“ pečal resno in temeljito z estetsko kritiko s svojega krščanskega stališča, v kolikor se tiče principielnih stvari, — v kolikor se pa tiče formalnih tehničnih stvari, pa nepristransko zasledoval in konštatiral nazadovanje in napredek bodisi v lastnih vrstah, bodisi pri načelnih nasprotnikih, — so bili „Dom in Svet“ in istotako „Slovan“ in „Zvon“ v toliko pristranski, da so umetnine, ki so se v lastnih vrstah pojavile, ljubeznivo ocenjevali, medtem ko so izdelki iz nasprotnega tabora bodisi dobri, bodisi slabi našli navadno prav nemile sodnike. Posledice takega podcenjevanja, oziroma precenjevanja se vidijo sedaj v našem literarnem svetu. Treba torej delitve dela in prave nepristranske kritike; „Čas“ naj bi se n. pr. omejil bolj na principielne stvari, „Dom in Svet“ naj bi pa sicer vedno — kadar bi bilo potreba — tudi poudarjal in izvajal svoje načelno stališče, pečal se pa obširno predvsem z estetskokritičnimi problemi, in sicer vsestransko.

Če bi se bilo to že vsa ta leta godilo, bi našim mladim prijateljem marsikaj lepih razprav lahko nasvetovali, da naj jihčitajo in študirajo; tako se pa moramo še vedno sklicevati na Mahniča za principiелne in teoretične stvari, za formalne pa na Stritarja in Škrabca. Na tem polju moramo radi ali neradi konstatirati stagnacijo in to mlade talente odbija.

2. Pa ne samo, da nimamo skoro ničesar, kar bi v svrhu teoretične umetniške izobrazbe lahko ponudili mladim nadebudnim ljudem, temveč tudi drugače smo se za umetnike in njihov naraščaj in na drugi strani za izobrazbo publike premalo pobrigali. Mlade talente, ki se zanimajo za umetnost, bi bilo treba za stalno pritegniti v naš krog in pobrigati se za njihovo nadaljnjo izobrazbo. Na katoliških shodih bi se bilo treba bolj intenzivno pečati z našim umetnostnim problemom, kot se je pa v resnici zgodilo; poklicati bi bilo treba v življenje organizacijo nam prijaznih umetnikov, ki bi gledala tudi lahko na naraščaj. Trebalo bi sistematično delati, da se estetska izobrazba in zmisel za pravo umetnost v ljudstvu dvigne; našim pravim umetnikom bi bilo pa treba gmotno omogočiti, da lahko v tujini izpopolnijo svoje znanje.

Vedno je in bo veljalo pravilo: Poeta nascitur. V politiki, v socialnem življenju lahko hipna nejevolja ljudstva ali pa važni ekonomični dogodki odplavijo cele stranke s pozorišča, če niso krepko organizirane. Na literarnem polju je to drugače: mine cel rod, in šele ko pride nova generacija, se lahko uveljavi struja, seve pod pogojem, **da smo se za to novo generacijo pobrigali in da je dobila boljšo krščansko vzgojo.** Ta misel se je vedno poudarjala: Mahnič jo je ljubil in udejestvoval, Frančišek Lampe jo je gojil, odlični organizator hrvatskega kat. dijaštva Butković jo izraža lepo v lanski „Luči“ in tudi mi mladi jo pojмимо v vsej njeni globokosti in važnosti. Zato prav in lepo pripominja dr. E. Lampe, ko pravi: „Zato pa je vsaka beseda in kritika zaman, dokler v srcih ne vzklije pomlad.“¹

To važno spoznanje bi bilo treba primerno vpoštevati in posvečati literaturi tisto pozornost, ki jo faktično zasluži; to se pa žalibog ni zgodilo. Vzrok je pač ta, da so bili naši ljudje od začetka zelo okupirani in da jih ni bilo veliko. — Na prvem katoliškem shodu je govoril prof. Janez Gnjezda o krščanski umetnosti; omenjal je slikanje na steklo, stavbarstvo, kiparstvo, slikarstvo, paramentiko, torej umetnostne panoge, ki so pri nas Slovencih z ozirom na naše male razmere skoro izključno cerkvene in za katere pač ni bilo nevarnosti, da bi se po njih vtihotaljali kaki tuji škodljivi elementi v naš narod; **o literaturi**, za katero in proti kateri je Mahnič tako pridno vihtel svoje kopje, ki je v našem javnem življenju napravila silno škodo, — **o kaki literaturni organizaciji od naše strani** pa ni padla nobena beseda. — Na drugem katoliškem shodu je govoril v tiskovnem odseku k temi „Leposlovje in umetnost“ dr. Josip Debevec. Pokazal je napačna pota sedanje literature, nevarnost tega slovstva za naš narod, pokazal je pa tudi sredstva, ki bi temu mogla odpomoči. O čemer je sanjal „R. Kat.“ s hrepenenjem, to se sedaj izvršuje: Divina Commedia izhaja v slovenskem jeziku, najlepši in največji vzor za vse krščanske pesnike. Če to dr. Debevec izpelje, si bo postavil krasen spomenik za svoje življenje. Delal je pa tudi v malem, zbiral mlade ljudi in jim stal z nasvetom in pomočjo ob strani in prepričan sem, da govorim ne samo v svojem, ampak tudi v imenu marsikoga izmed njegovih učencev, če mu izrazim svojo hvaležnost za mnoge impulze, ki nam jih je dal, zanimanje za umetnost, študij drugih

¹ Kat. Obz., III., 251.

jezikov in narodov, predvsem slovanskih, ljubezen do rodne zemlje... Če bi nekateri drugi v svojih uradniških pozicijah toliko napravili, pa bi lahko naša stvar bolj stala. — Na tretjem katoliškem shodu smo celo tako nazadovali, da literatura sploh ni imela specialnega referenta. Dr. Mantuani, referent za vedo in znanstveno delo, je le mimogrede omenil tudi par stvari in problemov iz naše literature, to pa tako strokovnjaško in s takim razumevanjem, da moram vsaj najvažnejše stvari citirati; med drugim pravi:

— „A iti nam je še globlje in pripovedno berilo zavedno urediti tako, da bo učinkovalo lahko na vse sloje. Snov bodi vzeta iz domačega ljudstva. Tu je mnogostroko duševno življenje, katerega še nismo proučili, tu je pa tudi še ohranjene mnogo pristne kulture v mišljenju in čustvovanju, immanentno in latentno. — Ljudstvo, ki pozna snov, katera je iz njega izšla, se bo naslajalo in likalo najbolj ob umetniški obliki, ki mu preide počasi v kri in dušo.“ — (Tu je izrekel Mantuani veliko resnico, kajti pri Cankarju n. pr. ljudstvo, hvala Bogu, v največ slučajih že pri snovi obtiči in ne more preko nje, kaj da bi se še estetsko izobrazilo!) — „Nasproti pa naj snov sama inteligenco spet zbliža z ljudstvom, kateremu je po vzgoji odtujena. Da omikanci drugače mislijo nego ljudstvo, da je njihovo svetovno naziranje drugo, da se njihovo čustvovanje ne ujema z ljudstvom, je po naši vzgoji povse naravno; naravno je pa tudi, da se tem potem ubija domačnost. To bi bila naša narodna smrt, ko bi dosledno pokopavali v grobljah tujih kultur narodna in ljudska svojstva.“¹

Če se zamislimo na precejšnjo apatičnost na naši strani z ozirom na literaturo in če se obenem spomnimo na našega socialnega demokrata Cankarja, — na njegovo ljubezen do nižjih slojev, na njegovo pojmovanje slovenske kulture (Cf. Bela krizantema!) in če si naposled še stavimo pred oči njegovo — skozinskoz aristokratsko *l'art pour l'art* — delovanje, potem šele vemo ceniti izborne besede našega Mantuanija. — Po tretjem kat. shodu se sploh opaža nekoliko več živahnosti, posebno pri prevajanju iz tujih literatur, ja, zadnje čase se je „Dom in Svet“ celo zopet povrnil k svoji hvalevredni nalogi, zbirati okoli sebe mlade talente in jih uvajati v slovenski hram modric... Tega so se nekdanji naši nasprotniki najbolj bali. „Slov. Narod“ (1897, št. 35) divja na sledeči način: — „Po načelih ‚R. kat.‘ bo vzgajal ‚Kat. Obzorik‘ z denarnimi prispevki ‚mlade pisatelje‘, rekše gimnazijske in akademične vohunčke, ki bodo nadaljevali kmalu še fanatičnejše delo dr. Mahničevih naslednikov...“ To prorokovanje „Slov. Naroda“ se je sicer, baš kar se tiče literature, nekoliko zakasnilo, toda tudi v tem oziru se mora izpolniti, treba je le prave metode dela; za take fanatične izbruhe se pa nihče ne zmeni, najmanj pa naše ljudstvo, ki liberalno bledolično velikomestno literarno pičo precej dosledno odklanja.

Sempatje se sliši očitek, oziroma ugovor, da imamo mi premajhno zgodovino, da skoro ni snovi, ki bi umetnike privlačila. To je kolikor-toliko res, če se gleda samo na zunanje zgodovinske dogodke in nič na notranjost, na narodovo psiho itd. Pa tudi kar se tega tiče, Mantuani lepo pripominja: — „Tedad pa bodi načelo zajemati snov iz takih kulturnih osredij, ki so bila z našim razvitkom v ožji zvezi.“¹ — Že v „Zori“ ob priliki Pregljeve „Romantike“ sem poudaril in to storim še enkrat: S Hrvati smo bili že v dolgi kulturni zvezi; oboji smo Slovani in iste vere, skoro iste duše, oba naroda bi morala imeti tudi iste tež-

¹ Poročilo o III. kat. shodu, 31.

nje in iste cilje. Združil nas je boj z „dušmaninom“ in tudi drugače je bilo mnogo zvez, v kolikor jih niso umetno pretrgali naši zakleti sovražniki. In najnovejši čas? Saj smo zmerom bližji, saj se vedno bolj poznamo. Samo v zajednici s Hrvati je moč in prihodnost Slovencev. In ker so nam na drugih poljih kolikortoliko roke zvezane, zakaj ne bi literatura in umetnost polastila se teh srčnih najljubljenejših želj našega ljudstva in tako pripravljala pot zgodovinskim dogodkom, ki se bližajo z velikimi koraki... Imamo svojo izrazito narodno kulturo, imamo torišče, na katerem se lahko krečejo naši res pravi umetniki; kdor se pa potepa po dunajskih beznicah in velikomestnih kavarnah in po Montmartru v Parizu in hoče to nuditi ljudstvu za hrano, tak pa ni naš.

Zdi se mi, da sem se s temi svojimi tutti frutti precej oddaljil od tema, ki sem si ga zastavil. Vendar sem se pa dotaknil problemov, ki bi jih „Dom in Svet“ lahko obdelaval proti liberalnim literatom, deloma za pozitiven uspeh in utrjenje svoje lastne struje; najvažnejše stvari je tako ali tako že Mantuani poudaril, treba bi jih bilo samo v posebnih člankih obširneje obdelati. Treba bi bilo razpravljati estetska vprašanja s filozofskega stališča, kot je započel Mahnič, treba bi se bilo brigati za prav detajlirana formalna vprašanja in mladi ljudje bi se ob takih člankih vzgajali in v boju utrdili. Pa poreče kdo: To se vse lepo sliši, če bi pa gospod urednik enega ali drugega pobaral: „Naredi mi to pa to“, — bi pa dobil povsod negativen odgovor. To je deloma res, toda zakaj pa imajo nasprotniki dosti moči? Tu je ravno težišče celega vprašanja! Mi smo si vzgajali marsikaj ljudi, zbudili jih k delu; ko so pa bili na sredi pota, smo jih pa prepustili samim sebi in tako so se nam odtujili. To naj bi bilo v prihodnje drugače; treba je predvsem solidne krščanske vzgoje, treba krščanskega čuvstvovanja pri zrelem mladeniču. Kako pridemo do tega, ni treba na tem mestu nadalje razpravljati.

Trebalo bi gledati tudi na to, da se povzdigne estetska izobrazba našega ljudstva. Koliko denarja smo že zazidali v ljudske dome in malokje se pazi na to, da bi se za denar, ki se ga vtakne v poslopje, ljudstvu tudi nudila lepa stavba, ki bi imela kaj narodnega na sebi. Res da se mora gledati predvsem na praktičnost, pa vključ temu se lahko doseže na taki narodni „kišti“, oziroma „kocki“ narodni karakter in ornamentika pride do veljave. V Ljubljani se dobe mali okusno izdelani kipi naših velikih mož, Prešerna, Vodnika, Slomška itd., toda v malokaterem izobraževalnem društvu sem jih videl. Nabaviti bi se dale za mal denar lepe in okusne slike, če ne iz naše pa iz hrvaške narodne zgodovine itd. ... Vse to bi se lahko postavilo v naših ljudskih domih in tako bi bile te naše prosvetne hiše nekaj tipičnega, narodnega. —

Našim res pravim umetnikom bi bilo treba drugače seči pod rame, kot se pa to godi dosedaj. Res je, da je treba najprej skrbeti za ekonomično blagostanje ljudstva, da je edino dobro situirano ljudstvo prava podlaga za procvit literature in drugih lepih umetnosti. Z veseljem in zadoščenjem moramo priznati našim voditeljem, da so se za ekonomično povzdigo in osamosvojo ljudstva zelo pobrigali; in ker je sedaj potrebna podlaga tu, bi bilo treba skrbeti, da tudi duševna izobrazba ljudstva temu primerno napreduje. Popolnoma prav se mi zdi, da se naši deželni očetje za različne plemenske bike, za umetna gnojila, za melioracije itd. tudi zanaprej tako marljivo brigajo, kot dosedaj; to so sicer zelo prozaične stvari, a vključ temu je tu treba iskati vir za svetle denarce. Toda nekaj bi pa lahko tudi vsako leto iz naše deželne mize odpadlo za naše umetnike. Take ljudi, kot je n. pr. naš Finžgar drugod vse dru-

gače negujejo: podelijo jim kako lažjo službo, recimo, kako sinekuro v dobrem pomenu besede, da se morejo več časa posvetiti svojemu zvanju, podeli se jim po potrebi dopust in kak primeren štipendij za kako znanstveno potovanje itd. Naše ljudi podpirajo gmotno iz deželnih sredstev, če napravijo izlet v Švico, da si ogledajo tamošnje živinorejske in gospodarske naprave. Prav tako, kajti take subvencije se navadno izbornorentirajo! Na drugi strani bi se pa tudi ne smelo pozabiti na naše umetnike, na ljudi, ki govore celemu ljudstvu in vplivajo vzgojno nanj. Takim ljudem je treba olajšati boj z življenjem in odpreti jim na stežaj okna in vrata v svet, da se obogate z novim znanjem v korist našega ljudstva.

3. Bolehomo pa Slovenci še na neki drugi stvari; premalo nas je in zato imamo in moramo skoraj imeti preveč univerzalnih ženijev, ki so vse v eni osebi, in na drugi strani zelo temeljitih ljudi, ki bi se specializirali na eno posamezno stroko in v tej kaj večjega dosegli. Tako nam je manjkalo za literarni preobrat, ki ga je vpeljal Mahnič in ga moral ostaviti, moža strokovnjaka, ki bi se bil posvetil samo temu, samo na to opozarjal, pisal tozadevne študije, zbiral delavce, predvsem mlade talente, organiziral in z ljubeznijo priklenil jih v svoj krog. Pri Nemcih je „Grabova“ struja dosegla lepe uspehe. Madžari imajo svojega Glattfelderja, ki je zbral v kat. krogih glavnico 60.000 K in osnoval lep literaren list „Elet“; zastopane so vse struje, starejše in moderne, skupna podlaga priznanje in uvaževanje krščanstva; zaradi dobrih honorarjev so se pa tudi židje pritepli v list in sedaj tudi oni delujejo na krščanski podlagi... Pri Čehih je Vilem Bitnar, ki je okoli „Meditace“ zbral mlade umetniške moči; vkljub nekaterim nedostatkostim (Cf. ocene dr. Ljube Marakovića v zadnjih številkah Hrv. Straže!) list le napreduje in se bliža svojim lepšim ciljem, ki si jih je zastavil.

Zanimive so razmere na Hrvatskem. Dr. Ljubo Maraković piše v „Luči“ sledeče: „Ogromna rastrkanost pjesnika i književnika, koji se kod nas osjećaju katolicima, i velika nepristupačnost njihovih djela, izdanih većinom vlastitim nakladom, po časopisima, gdje im se čovjek ne bi nikad ni nadao, ili u vrlo slabo rasturanim izdanjima, vodi k općemu nepoznavanju njihovu u općinstvu, a u produktivnim krugovima k nedjedinstvu, samoživosti, u kojoj lahko čovjek i zastrani, a da ga nema tko na to opozoriti. K tome takav rad ostaje bez znatna utjecaja na razvoj književnosti i kulture narodne nopće, dok na protivnoj strani svi ostali smjerovi stupaju v jedinstvenim redovima i osvajaju javno mnijenje, a osvojiše već i gotovo sva našu inteligenciju, koja je i malo željna književnoga štiva. Potreba jedinstvena smjera, koji baš ne bi bilo teško stvoriti, istakoh već toliko puta, a tome je neophodne nužna kritika, koja će — ne samo kao dosad — obarati protivnike nego i našim pjesnicima postavljati najviše umjetničke zadatke, koje odgovaraju njihovu talentu i stanovištu.“¹

To so torej hrvatske razmere, kot jih popolnoma realno opisuje dr. Ljubo Maraković. Kar se tiče nedostatne kritike, so hrvatske razmere popolnoma slične našim razmeram. Sama negativnost, brez pozitivne strani ni še nikoli priklicala nove struje v življenje. Iz tega Maraković izvaja še v drugih svojih razpravah predvsem potrebo, da dobe katoliški umetniki svoj list, ki bi bil literarno kritičen, ne pa družinski list, ki bi imel torej višje umetniško stališče. Na zagrebškem sestanku l. 1907. je Maraković predlagal tudi tozadevno resolucijo, ki je bila sprejeta. Isto vprašanje se je obravnavalo tudi zelo živahno na spljetskem sestanku l. 1909.

¹ „Luč“, VIII, 747.

Prihajam h koncu svojih izvajanj in bi napravil rad malo situacijsko poročilo o našem gibanju, kot si ga pač jaz predstavljam. Pri našem pokretu smo na vseh poljih želi uspehe, osvojili smo si vse slovenske dežele, edino mesta so se po večini do zadnjega časa odtegovala temu pokretu; toda tudi v ta smo vdrli v zadnjem času in naša ideja nadaljuje svojo zmagovito pot. Je to nekako zadnja etapa v naši ofenzivi in če še to izvršimo razmeram in času primerno, potem smemo pričakovati več ali manj mirnega kulturnega razvoja. Stojimo pa tu pred važnim vprašanjem, problemom, ki si moramo dati nanj resen odgovor. Če mi resno mislimo na celotno vodstvo slovenskega naroda, nam treba tudi naše boljše meščanske družbe, treba tudi umetnosti, ki bi več ali manj odgovarjala temu položaju Slovencev. Umetnost in boljša meščanska družba, ta dva faktorja reprezentirata narod na zunaj. Mi smo bili že od prvih početkov demokratije, z ljudstvom čutili in za ljudstvo delali in ljudstvo je držalo z nami, šli smo zmerom roko v roki in tako bode tudi v prihodnje. Vendar to nam nikakor ne sme uničiti ambicij za finejše meščansko družabno življenje, kakor da bi bilo to protidemokratsko. Naj bo družba še tako demokratična, vseeno se bodo vedno grupirali posamezni sloji višje in nižje na družabni lestvi; drugače je sploh nemogoče. Frakarija ne obstoji v tem, če se človek obleče po potrebi v salon in rokavice, demokracija ne obstoji o neotesanih gestah in zamazani obleki itd., ampak oboje obstoji, oziroma ne obstoji v človeškem srcu. Ljudstvo to dobro razume in nas bo v tem stremjenju, da si osvojimo še zadnje postojanke, le podpiralo. Če liberalci kriče, da smo zapustili svoje demokratične stališče, da sedaj, ko smo močni, ne maramo več ljudstva, ampak smo vsi željni parketa, potem nas ta delirium bolj malo briga. Bolj žalostno je sevé, če se dobe v lastnih vrstah tako kratkovidni ljudje, ki bi najrajši ostali na sredi pota; toda upamo, da pojde razvoj preko vseh teh momentov svojo železno pot naprej.

Isti pomisleki, isti novi problem se nam odpira pri naši literaturi. Mi nimamo več samo ljudstva za sabo, ampak tudi vedno več inteligence, ki istotako želi imeti dušne hrane kot ljudstvo. Samoposebi umevno je, da rabi inteligenca drugačne duševne hrane kot ljudstvo, da je bolj izbirljena kot naš preprosti človek. Če tudi v tem oziru hoče priti naša inteligenca do svojega prava, se bo kvečemu kak liberallec nad tem izpotikal in iskal tudi v tem dejstvu protidemokratske tendence. Treba je, da si enkrat odkritosrčno priznamo, da „Dom in Svet“ ne zadostuje več s svojim „kolebanjem med dvema stoloma“, ko ne vé ali bi pisal za inteligenco ali pa postal popolen družinski list. Med tem „Bangen und Wagen“ se jeze naši somišljeniki na deželi, — naše ljudstvo, — da lista več ne razumejo in da ga ne naroče več, inteligenca pa po kavarnah zabavlja, da listov niveau pada.

Stanje naše organizacije tudi tu zahteva temeljite preuredbe. — „Domo-ljubovemu“ „Listku“ naj bi se posvečala največja pozornost, pisali naj bi vanj tudi najboljši slovenski pisatelji, priobčali naj bi se prevodi najboljših svetovnih povesti, itd. List, ki ima toliko naročnikov, to lahko nudi. „Ljudska knjižnica“ naj bi se krepko in smotreno nadaljevala in kot na punčico v očesu bi bilo treba paziti na našo Mohorjevo družbo, da bi bila dobro založena z najboljšimi povestmi in razpravami za ljudstvo. Vse boljše povesti, ki bi še naši ljudje z njimi lahko okoristili, naj bi se iz „Dom in Sveta“ ponatisnile in za primerno ceno prodajale našim ljudem. Na ta način bi lahko „Dom in Svet“ ostal za inteligenco in obravnaval predvsem umetnostne literarnozgodovinske in jezikoslovne probleme, medtem ko naj bi se drugo znanstvo bolj osredotočilo v „Času“; tako bi bilo ustrezno na vse strani.

Nujno potrebno bi bilo, da bi „Dom in Svet“ navezal čim ožje stike s sorodnimi slovanskimi listi, ki bi imeli slično ali enako smer; posebno ozkega stika bi pa bilo treba s hrvatskimi literarnimi krogi, ki z nami simpatizujejo. Zdi se mi namreč, da je ustanovitev nove katoliške literarno-umetniške revije na Hrvatskem samo še vprašanje časa. S temi ozkimi medsebojnimi vezmi — posebno s Hrvati — bi le pospešili tisti proces, ki nam vsem leži na srcu: — „ut unum simus.“ — To je popolnoma naravno, saj imamo skupnega duševnega očeta — vladiko Mahniča.

* * *

Z literarnimi boji se je na Slovenskem započel katoliški prepород; pregnali, oziroma spravili smo v minoriteto nasprotnike v vseh pozicijah, edino v meščanski družbi in umetnosti dominirajo še nasprotniki. V tej smeri bo treba še mnogo treznega in preišljenega dela, mnogo železne vztrajnosti, da si tudi tu priborimo pozicijo, ki nam gre. Tu ne pomagajo nobene fraze, nobeno navdušeno govorjenje, ampak železna vztrajnost in duševna potencia. To poudarjam posebno proti Vam, mladi prijatelji, proti Vam, ki ste čili in korajžni in podjetni, pa tudi enemu ali drugemu izmed onih, ki jih je veliko prekmalu objela žalost in brezplodna melanholija. Tu, v tej duševni borbi bo geslo verz, ki ga je napisal Oton Zupančič:

„Kar je čilega, to obvelja.“ — Vabimo v svoj krog korajžne fante, ki hočejo resno delati in vidijo nekoliko naprej. Saj se nam gre zato, da bi z novo krščansko umetnostjo zaključili in primerno okronali naš pokret, da preidemo naposled roko v roki s Hrvati na mirno kulturno delo v znamenju — Krista.

Zapoved.

Bežite, misli, sladke nade,
za vas prostora tukaj ni!
Ni treba srcu nove klade,
pod težo stare še medli ...

Naj tudi so zdravniki smeli
bolniku dali zadnji strup,
mu vendar misli niso vzeli,
ki obdaja jo življenja up.

Čim hujša, bridka je bolezen,
tem hujši se zapiše lek.
Za neminljivo pa ljubezen
noben zdravila nima vek.

Zato bežite, sladke nade,
ki lečne nimate moči!
Prinesle leka bi mi rade,
ki znova boli le rodi.

N. St.

V jeseni.

Rodila je zemlja in dala svoj plod,
iz zrna stoteri je sad odgojila, —
in prišel utrujen je njive gospod,
da zemlja bogato bi trud mu vrnila,
ki njej ga daruje ves zemeljski rod.

Hvaležno je gledal čez poljsko planoto,
zahvalil se Njemu, ki zrnu da rast,
in solnca proslavljal je plodno gorkoto,
ki z neba pošilja življenja nam slast,
da vračamo zemlji vso njeno dobroto.

Raztegnil je roke čez polje in plan,
ki hrani življenja mu trud in — plačilo,
in prosil za revni seljakov je stan,
za deco, ko zvezde na nebu, obilo —
in srečen je gledal čez plodno ravan.

I. Mohorov :

Boj za gimnazij.

Igra v štirih dejanjih.

O s e b e :

Dr. Koren, deželni in državni poslanec.

Ivan Sašelj, upokojen profesor, direktor.

Lasich, gimnazijski vodja.

Schiwitz, profesor, njegov zet.

Dr. Slavec, profesor.

Saje, suplent.

Vetrik, suplent.

Iskra, urednik.

Krampež, urednik.

Ivan,
Peter,
Jaka, } abiturienti.

Paglovec Matija, kmet.

Jurij, sin njegov.

Lojze, prvošolec.

Lojzova mati.

Župan.

Župnik.

Kmetje, žene, dijaki, fantje.

Dejanje se godi v naših časih v obmejnem mestu.

I. dejanje.

(Prostorna gostilniška soba. Vstopita dr. Slavec in urednik Iskra in sedeta. Strežaj jima donese piva.)

Iskra: To je vendar grozno, gospod profesor! Ali je naša mladina res tako slaba? Štirideset odstotkov jih je padlo!

Slavec: Po moji sodbi so dobre glave, a tujemu jeziku niso vajeni. Večidel so tudi popadali iz nemščine in naravoslovja.

Iskra: Kdo pa uči ta dva predmeta?

Slavec: En Tirolec in en Korošec.

Iskra: Tu imamo! Moj Bog, saj bi ju še jaz ne razumel. Jaz pravim, naše otroke naj uče naši ljudje!

Slavec: Pravilno bi bilo —

Iskra: Gospod doktor! Vi mi morate iti na roko. To je treba enkrat za vedno pribiti. Tako ne sme iti dalje. Priporočim se Vam za podatke —

Slavec: Davno že premišljava o tem s Sašljem, ali kakega gotovega odpomočka doslej še nisva našla. Resnica je, dijaki imajo težak položaj!

Iskra: Zabeljen članek spustim —

Slavec *(se nasmehne)*: In čez teden dni zaspi vse skupaj. Kdo pa se gane? In če se —

Iskra: in če se, planejo nanj, češ da ima strankarske namene, da dela vodo, da pripravlja tla za kandidaturo, da je sebičnež. Koga naj potem ne mine veselje?

Slavec: Da, discipline ni, niti metode!

Iskra: Res je, človeka srce boli.

Slavec: Skoro sem že otopel, čemu riti z glavo v zid —

Iskra: Da, najboljše moči spijo, ne mislijo, ne delajo.

(Lojze in mati vstopita. Lojze spoštljivo pozdravi.)

Slavec: Ta revež je tudi padel. Pri meni je najboljši. Žal mi ga je. Kako je Lojze?

Lojze: Slabo, gospod profesor!

Mati: Že mora biti tako.

Slavec: Kaj pa zdaj?

Lojze: Ne vem! *(Pokloni se in gre z materjo k zadnji mizi.)*

Slavec: Idiva.

Iskra: Tako. *(Vstaneta, gresta, ko sta plačala.)*

Lojze: Mati, jaz ne bom jedel. *(Ima solzne oči.)*

Mati: Bog pomagaj, kaj boš lačen, kar je, je.

Lojze: Lejte mati, vse je dobro (*kaže izpričevalo*), samo v naravoslovju ...

Mati: Če pa nimaš glave!

Lojze: Ni res, mati. Saj znam. Samo razume ga nihče. Potem se pa jezi.

Mati: Kako? Saj znaš nemški, pa ne razumeš?

Lojze: Že, že, pa on govori drugače. In strog je, strog. (*Joče.*)

Mati: Je že Bog hotel tako. Boš pa doma ostal, saj vidiš, da z očetom ne moreva plačevati.

Lojze (*joče še huje*).

Paglovec (*kmet, je bil stopil nekaj prej v sobo in prisedel*): Ali padel je? Hudo je, kaj se hoče! Kar nič ne joči. Na, pa mir daj! (*Mu da goldinar.*)

Mati: Toliko smo že izdali zanj. Zdaj pa še nič ne bo —

Paglovec: E, presneta reč. (*Postane zamišljen.*)

Lojze: Mati, pojdimo.

Mati: Vi, plačati!

Paglovec: Kar pustita. Kaj bo to. Srečno pot. Ti fant pa le prežalosten ne bodi. Če prideš kaj v Bistrico, pa se obrni k meni.

Mati in Lojze: Z Bogom!

Paglovec: Pa ponavlja naj.

Mati: Ne bo, ne bo, zdaj je že vse preč. (*Gresta. Vstopi pet dijakov in sedejo k eni mizi.*)

Ivan: Tako, fantje, zdaj smo prosti. Celih pet nas je ostalo. Še v šesti nas je bilo dvanajst. Ali ni to žalostno?

Peter: Prav imaš. In vendar, po nobenem mi ni tako žal, kot po Paglovcu.

Jaka: Talent je bil.

Ivan: Samo nemščina, ta ga je. Še zdaj ga slišim: Herr Professor, ich lüge sich nicht.

Peter: Ali je to pravično, da se na ta način ubije naše ljudi?

Ivan: Dovolite, fantje! Nehote smo prišli do točke, na katero sem vas mislil opozoriti. Glejte, zdaj stopamo v življenje in delo, dejansko delo bodi naš prvi korak. Mi smo se morali učiti raznih ved na podlagi tujega jezika. To ni prav.

Peter: Ni prav.

Ivan: Naši poslanci se ženejo za naše pravice. Ali dan na dan jih odri-vajo. Ali naj večno čakamo?

Jaka: Da, slovenske šole zahtevamo.

Peter: In naše ljudi naj uče naši profesorji, ki umejo naš jezik, našo dušo.

Ivan: Prav si rekel. Država nam je dolžna dati našo šolo, in če je ne —

Jaka: — in če je ne —

Ivan: Si jo napravimo sami!

Paglovec (*se približa*): Kaj ste rekli? Sami? In kako? Kako?

Ivan: Denar zberemo, odbor osnujemo —

Paglovec: Denar, da, denar. Lejte, imel sem sina. Prej ste ga imeno-vali. Padel je. Ni mu bilo sile. Nismo ubogi. Ali bolela ga je sramota. Izginil je z doma, in do danes ne vem, kje je.

Ivan: Ubogi oče!

Paglovec: Dobro ste rekli. Sami si napravimo šolo. Tu, tu je prvi kamen. (*Vrže petsto kron na mizo.*)

Ivan: Gospod, Vi se šalite?

Paglovec: Prvi je, naj bodo drugi večji.

Ivan (*gleda nekaj časa zadavljen kmeta in svoje tovariše. Prime nato Paglovca in ga vleče seboj*): Mi ne moremo sprejeti, toda jaz vem za moža, ki bo vzel in tudi izvedel, kar smo sklenili. Na delo tovariši! (*Odidejo.*)

(Zastor pade.)

N. St.

V pomladni noči . . .

Pomladna noč . . . Vse mirno že počiva,
kot seme v njivi razorani spi.
Odložil težke je zemljan skrbí,
da, nade žejen, sanje sveže sníva.

Nestrpno v tiho noč mi duša iče,
ne zmami v boli je pomladni hlad,
in nêbes jasni je nocoj ne miče.

Hlepečih src nevesta ljubezniva,
pomladna noč, v sijajnem blišču bdi.
Crezdanji trud in misli težkih dni
prijazno le do zore dneva skriva.

Spoznala temni je življenja vid:
da jedki strup ji svet iz grla siče,
dokler ne zruši se ji časa zid.

N. St.

Tajnost.

V mraku večernem
potok šumeče
vrbi na produ
tiho šepeče.

Slavček na vrbi
skrito posluša —
v jutranji rosi
peti poskuša . . .

A. B.

Narodni motivi.

I.

Hej, juhej, juhé! —
sredi zelenega polja
fantova zaukala
zlata, zlata volja.

V oknu strepetal
zelen rožmarin,
k njemu sklonil se
nagelj nagerlin.

In med njima se
zgane glavica
in na polju zašumi
zlata travica.

„Delaj pušeljce,
veži rožice,
pusti sredi njih
ljubljenno srce.

Zdaj pa grem, oj grem
črez zeleno plan,
dokler sije še
beli, beli dan.“

Dekle v oknu je
rože trgala
in fantiču je
pušeljc delala.

II.

Semenj, trikrat semenj,
trikrat božja pot
tja k Mariji loški,
dobri materi.

„Kaj mi kupiš, ljubček,
doli v svetem Logi,
ruto li svilenó
ali prstan zlat? . . .“

„Ljubica, poslušaj,
kaj jaz vse ti kupim:
— Ribniške tri žlice,
lonce tri, škodele,
zvitke še na glavo
in leseni škaf . . .“

Semenj, trikrat semenj,
trikrat božja pot,
smola, trikrat smola
zate, deklica . . .

III.

Sveti Juri je priukal
v cvetju ves na vrancu belem
z živo muziko poskočno,
v petju, v smehu preveselem.
Hej, hej, juhehè! . . .

„Daj nam dežja, daj izprosi
Ti, Marija v Logi,
polja posejana rosi,
kličemo Ti vbogi! . . .“

Svete, tihe in pobožne
tri procesije,
jaz grem z njimi, molim z njimi —
verno mi srcé . . .

S. Selko.

Sladke sanje.

Zrela se pšeničica
pod srpičem sklanjala,
Pavla pa o sladkih dneh
je ljubezni sanjala.

Solnčece jo z zlatimi
žarki je objemalo,
v prsih belih srčece
se ljubezni vjemalo.

„Oj, ti jasno solnčece,
vnemaj srčno mi sladkost,
oj, ti zlato solnčece,
sijaj na mojô mladost!“

V zraku je škrjanček pel,
padala pšeničica,
v razoru je pet-pedi
pela prepeličica.

Rado Osvin.

Scherzando.

Jaz kupim si cukreno uro,
ko v vasi bo semanji dan,
rdeče barvano, — kazalci
kazali bodo zlat poldan.

In solnce vedno bo sijalo
mi v hrepenenja polne dni,
in večna mi mladost bo cvela
in sreča ne zatone mi ...

Rado Osvin.

Tujina.

V tujino se napravil
bil rodni sin gora
in tihi dom pozdravil
pretožnega srca.

A prošnje med solzami
vse bile so zaman ...
„Oh, tamkaj za gorami
mi sreče vzide dan! ...“ —

Rotil ga stari oče:
„Ne v svet! Ubije te ...“
Ža oknom nizke kočē
zaplakalo dekle.

Hodila na pomolje
dekle je solznih lic —
iz dalj došel črez polje
je rogajoči klic:

„Srčno si ga ljubila,
jaz nisem ga ... ha — ha!
vso kri sem mu izpila,
pobila ga kot psa ... — !!“

Rado Osvin.

Moje sanje.

Moja duša je zasnula
v tihi bajnolepi sen,
dahnila ga zorna misel,
porodila ga jesen.

Sanje moje — ah, zasnujte
me v prijetno sladki sen,
pa se dvignem, ko se zdramim,
neizproslen mož jeklen.

In odidem brez trepeta
mož — junak — v življenja boj,
pa ne bom se bal sovraga
in ne bo me strašil znoj.

Izor Etran.

Bog s teboj!

Pridi, dekle, pridi na poljano,
ko vse spi:
tiha pesem v polju
v noč drhti
melodijo vbrano ...

Pridi, dekle, mehke snivaj sanje,
dokler spevi fantov se glase
in ženjica klasja ne požanje —
cvetja slana v noči ne požge ...

Tajno listi v brezah šelestijo
v noč nocoj ...
Morda breze s potnikom želijo,
morda zadnje mu slovo drhtijo:
„Bog s teboj! ...“

Izgubljenec.

Duša blodeča!
Ali pomisliš še kdaj,
kje je li sreča,
kje izgubljeni tvoj raj?

Pot si zgrešila
sreče, pokója izvir,
v noč zablodila,
v temo, brezupen nemir ...

Morda uzrla
v dalji boš vzorov sijáj,
ali pa mrla
v temi naprej boš kot zdaj ...

Dolenjčev Cene. — Od Vaših pesmi je ena lepša kot druga; drugega Vam zaenkrat ne vem povedati. Letos imamo v Ljubljani sestanek; prosim Vas, da me ob tej priliki na vsak način poiščete, pogovoril bi se marsikaj aktualnega z Vami. Iskreno pozdravljam!

A. B. — Vse, kar ste nam poslali, je napravilo name dober vtis; nekaj bomo sigurno priobčili. Omenim samo pesmi: „Narodni motivi“, Pa sem sanjal“, „No-tranjska“ in „Pomladna“, ki bi jih lahko priobčil tudi strožji literarni list. Izšle bodo po možnosti v „Zori“. Vi niste noben bled sanjač, ki ne ve, kaj hoče, ampak naš človek, ki krepko stoji sredi naše zemlje in naših ljudi. — Če boste svoje znanje resno pojmovali in vedno stremili po pravi poti po napredku, potem Vam prerokujem večjih uspehov. Na svidenje! — Pa v Ljubljani glejte, da pridemo skupaj!

Drago Dragovič. — Vi ste fant od fare, z Vami se splača govoriti; dokler bodo taki z nami, potem se nam ni treba bati. Toda ta sujet, ki ga obdelujete, ne spada strogo v umetnost; če čitam Vašo črtico, nimam tistega mirnega užitka brez vsake večje strasti, kot ga mora povzročiti vsaka umetnina, ne, ampak oči se mi zaiskre, če čitam Vašo črtico, z roko udarim ob mizo: — „Da, tako je in tako naj bo! Prav imá!“ — Vi ste eden izmed tistih oduševljenih naših pristašev, ki se ne zadovoljite samo s tem, da ste na naši strani, ampak hočete tudi v prve vrste, kjer je boj, kjer je bitka ... Tako je prav, Vi ste človek, takih nam treba. Toda vseeno razumete, — kajne, — da to ne spada v tihi atelje umetnosti. —

Če preidem k črtici sami, bi omenil še eno napako, da si namreč na enem mestu nasprotujete. Pravite: „Človeštvo — ni hotelo in ni moglo priti iz teme ...“ Nekoliko pozneje pa pišete: „S koprničim srcem je tedaj pričakovalo človeštvo ...“ Tu treba za čitatelja kakega prehoda, oziroma Vi ne smete izgubiti pregleda čez svojo črtico. — Vkljub tem napakam bom priporočil uredniku v tisk, samo dvomim, da bi imel prostora. Bližamo se koncu leta in nam mladim pesnikom in kritikom je odločena komaj ta in še ena številka. Živeli in na svidenje!